...ФЕРМЭ
...ҮБЭЛЖЭЛГЭДӨӨ ...ЭЛЭН ГҮ?

...шадарай шэмэрүүн хүйтэн үбэл газаа орожо ерэбэ. Һаа... үбэлэйнгөө байрада буужа байнхай. Жэжэ мал, түлгэ, ту...нуудые дулаан байрада байлтахаар болоо.

...юусалгатай хаһадаа республикын колхоз, совхозууд хэр ...гээр орожо байнаб? Юрэнхы дээрэнь абаад үзэхэдэ, гүүр...нудай байра, малшадай гэр үбэлжэлгэдэ мууса бэлдэгдэн... унжагай хура бороодо, үертэ малай фермэнүүдэй ...гэрнүүд һандарһан, ехэ заһабарида орохоор болоһон ... Мүн олон байра һэльбэн заһагдахаар болонхой. Гадна тү...баригдажа байһан типовой олонхи байранууд мүнөө хү...гэдээгүй байжа, тэндэ машина түхеэрэлгэнүүдые тод... ушаруулна.

...һаалиин фермэнүүдэй байрануудые үбэлжэлгэдэ бэл... олон дутагдалнууд ушарна. Энэ жэлэй түсэбэй ёһоор ...колхоз, совхозуудта үнеэдэй 112 байра баригдажа дүү... байбал, мүнөө үедэ оройдоо 52-нь бэлэн боложо, ...жоруулгын түхеэрэлгэнүүд тодхогдожо захалаа. Тон бира... Хэжэнгын аймагта үзэгдэнэ. Эндэхи «Первомайский», ...Худанай, Загаһатын совхозуудта баригдажа эхилһэн һаа... нэгэшье байра ашаглалгада оруулагдаагүй. Мүн иимэр...тануud Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй аймагуудта

...ажахынуудта бүтээгдэһэн байранууд һайса дулаалагдаа...мутайгаар баригдаһан байна. Улаан-Үдын аймагай ...», Захааминай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, «Победа» ...бүтээгдэһэн байранууд типовой проектын ёһоор дулаа...байшоо. Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм», Мухар-Шэбэ...«Родина» колхозуудта баригдаһан һаалиин фермын ...утаар хэгдэһэн байжа, тэндэ тодхогдоһон оньһожоруул...гэнүүдые хүдэлгэхэ аргагүй болоо.

...дутагдалнуудһаа боложо, һаалиин фермэнүүдэй ажал ...мэри үргэлжэдэнь оньһожоруулха хараа түсэб хангал...үүлэгдэнэ. Тиигэжэ энэ жэлдэ үнеэдые оньһон аргаар ...рэлгэнүүдые тодхохо түсэб минил 25 процент, авто-уһа...ло — 23 процент, шабааһа шабха сэбэрлэлгэ — 21 про... буйлуулха түхеэрэлгэнүүдые тодхохо түсэб оройдоол ... дүүргэгдэээд байха юм.

...гахайн фермэнүүдэй хүндэ хүдэлмэри оньһожоруул... холо дүүргэгдээгүй байһаар.

...хээд үзэхэдэ, урда жэлнүүдтэ малай фермэнүүдтэ ...олон түхеэрэлгэнүүд техническэ харууһалгын мууса та..., саг соонь заһабарнлаагүй байһан дээрэһээ хүдэлгэгдэ... ушар Хурамхаанай аймагай Аргатын совхоздо, Загарайн ...рэгэй совхоздо болон бусад зарим ажахынуудта үзэг-

...ажахые, илангаяа мал ажалые үргэлжэдэнь оньһожоруул...рыень дээшэлүүлхэ талаар КПСС-эй XXIV съездын ха...зорилгонуудые бэелүүлхэ асуудал тээсгэн партиин об...ленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, тусхай тогтоол абтаһан ... ёһоор республикын колхоз, совхозуудта һаалиин томо ..., үхэр, гахай шахан таргалуулха комплекснууд бүтээг... юм. Тиихэ зуураа малай фермэнүүдэй ажал ехэтэй ...оньһожоруулха, тэндэхи түхеэрэлгэнүүдые һаадгүйгөөр ...эрилтэ ажахынуудай. «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүтэл...дэ аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын орга...гдаһан байна.

...байрануудые бариха, тэндэ тодхогдоһон түхеэрэлгэнүүдые ... хүдэлгэхэ талаар жэшээ абамаар ажахынууд республика ... Ивалгын ОПХ-да Каленовой һү һаалиин фермын хү...үргэлжэдөө оньһожоруулагдажа, тэндэхи һаалишад, малшад ... хүдэлдэг болонхой. Мүн Зэдын аймагай Ленинэй нэ... Сэлэнгын аймагай Карл Марксын, Ленинэй нэрэмжэтэ кол...эдынь үбэл, зунгүй машинаар һаагдана, фермэдээ тус...хэлтэй механигуудые табижа, тэндэхи түхеэрэлгэнүүдые ... хүдэлгэнэ бшуу.

...ликын колхоз, совхозуудта хонидые һайн байраар хангаха ...шөөл шиидхэгдээдүй байһаар. Мүнөө үедэ олохон ажахы... мянгаад хонин үбэлэй байрагүй. Тиин Хяагтын аймагай ... совхоздо энэ асуудал шиидхэбэрээ олонхой. Эндэ ин...женер ... Н. Ц. Санжиевай зохёоһон проектээр хонидто 13 ...хотон баригдаа. Иимэ хотонууд дулаан, хуурай, сэбэр агаар... гэжэ шэнжэлэгдээ. Түхэреэн хото барихада үнэ сэнгынь ... шахуу бага байна. Теэд энэ дүршэл бусад ажахынуудта, ... үргэнөөр хэрэглэгдэдэггүй байһаниинь гэмшэлтэй. Энэ ...дөө ажахын министерство оролдолго, анхарал бага табина

...табан жэлдэ адууһа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ ехэ зо... республикын колхоз, совхозуудай үмэнэ табигданхай. ...бэелүүлхэдээ мүн гаргашыень хороохо, продукциин өөрынь ...һандаруулха эрилтэ табигдана. Тиимэһээ урдынхида адли ...аргаар, мүнгэ зөөри байнал гэжэ гаргашалжа, һү һаали нэ...гүй бологдоно. Илангаяа үбэлэй сагта үнеэдэй байра хүй... байжа, үнеэдые газаа досоогуур эдеэлүүлжэ, нилээд ехэ ...ндэ хосордог байһан. Мүнөө иимэ барга байдалтай эбсэ.... Тиимэһээ үнеэдэй байрые эртээһээ һайса дулаалха, ...нь, сонхыень дабхарлаха, хушалтыень заһаха болоно. ... малшад өөһэдөө ехэ эдэбхи үүсхэл гаргаха, энэ хүдэлмэ...тэйгээр хабаадаха аргатай.

...ажахынуудта хонишод үбэлэйнгөө байрануудые өөһэдөө ... байна. Энэ һайшаалтай, хаа хаанагүй дэмжэгдэхээр. ... хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэри гэ...на. Тиимэһээ тэдэ ажахынуудта хони үрэжүүлхэ дулаан ...аралтайгаар түхеэрэгдэхэ зэргэтэй.

...нүүдэй үбэлжэлгэдэ хэр бэлэн болоһые шалгаха аймагай ... эдэ үдэрнүүдтэ шалгалтаяа дүүргэжэ, тэндэ элирүүлэг...далнуудые дары усадхаха хэмжээнүүд абтаха байна. Ажа... хэрэгтэ хүнүүдые хүсэд хүрэхөөр табиха болоно.

..., совхозуудта барилга, хабсаралга хэжэ байһан «Сельхоз...гэдэлэй, «Бурятцелинстрой» трестын, «Межколхозстрой» ...хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд болон хүдэлмэришэд ажа... һайжаруулжа, малай үбэлжэхэ байрануудые түргөөр ... оруулха уялгатай. Эндэ аймагуудай партийна, советскэ ...ралтын эдэ предприятинуудта шанга эрилтэ табиха, ажал... туһаламжа хүргэхэ үүргэтэй.

...ажахын барилгануудай проект зохёолгые ба барилгые ..., хүдөөдэ барилга хэхэ үйлэдбэриин хүсые бэхижүүлхэ ...СС-эй Центральна Комитет һаяхан тусхай тогтоол абаһан ...нгаа энэ анхаралда бодото харюу болгон, хүдөөгэй ... хүдэлмэрээ эрид һайжаруулха байһаниинь дамжаггүй.

...нгер искусствын һайндэр

... артистнууд гастро...лын үдэр, сентябриин ...шучиниин «Манон Лес...каруулаа. Театрай та...лын зүжэгүүдтэл ад...зүжэгынь һонирхогдон ... Зүжэг харагшад кол...ндэжэ дуушадые: Эва ...Жолта Бенде, Роберт ... Эндре Вархей гэг...зүжэгтэ хабаадаһан бү...ые альга ташан амар ... Режиссер-постановщик ...Мико, дирижер Миклош Эрдеи, уран зураашa Золтан Фюлеп гэгшэдэй бэлиг шадабарииe москвагайхид үндэрөөр сэгнээ.

Амжалтатай һайнаар табигдаһан энэ зүжэгые нүхэд Г. И. Воронов, В. В. Гришин, Ф. Д. Кулаков, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев хараба.

Венгриин Арадай Республикаһаа СССР-тэ байдаг элшэн Д. Рапаи зал соо байлсаа.

(ТАСС).

...С-эй ТҮҮХЫН УЧЕБНИК ДҮРБЭДЭХЕЭ ХЭБЛЭГДЭБЭ

...ческэ литературын хэб...тскэ Союзай Коммунис...тухай» гэһэн учебнигэй ... нэмэгдэһэн номые хэб...

...хеэ хэблэгдэһэн энэ ...ртиин ажабайдал, ажал ... тоодо партиин ЦК-...нин (1964 оной) Плену...-эй XXIII, XXIV съезд... шиидхэбэринүүдэй, партиин шэнэ программын үндэһөөр бэелүүлэгдэһэн политическэ, суртал бодолой, эмхидхэлэй үрэ түгэс ажал ябуулга харуулагданхай.

Партийна архивай шэнэ материалнууд ном соо хэрэглэгдээ, учебнигүүдые зүбшэн хэлсэхэ үедэ хүнүүдэй хэһэн ажаглалтанууд, дурадхалнууд хараада абтаа.

(ТАСС-ай корр).

...на—19" ниидэһээр

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

...шай дайдые, мүн Нара... планетэнүүдые шэн...граммын ёһоор, 1971 оной ... 28-да Москвагай сагаар ... Советскэ Союзһаа «Луна-... автомат-станци табигдаа. ... һарые тойрон дабша...одонһоо һарые, мүн һара шадарай дайдые шэнжэлхэ гол зорилготой юм.

«Луна-19» гэдэг автомат-станци Газарые тойрон дабшадаг хэмэл одонһоо һара тээшэ табигдажа, хараалагдаһан замдаа оробо.

Телеметрическэ мэдээнүүдэй ёһоор станциин түхеэрэлгэнүүд болон агрегадууд һайнаар хүдэлнэ.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 231 (13547)

1971 оной сентябриин 30, четверг

Сэн 2 мүнгэн

НҮХЭД МЕХАНИЗАТОРНУУД! УРГАСЫН ХУБИ ЗАЯАН—ТАНАЙ ГАРТА

159 мянга гаран гектар таряан хадагдаадүй, 115 мянга гаран гектарай таряан баалда хэбтэнэ. Комбайн бүхэнөө һаадгүйгөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, сэлмэг үдэр, час бүхэниие хүсэдөөр хэрэглэжэ, ойрын үдэрнүүдтэ таряагаа бүхыдэнь хадажа абаял.

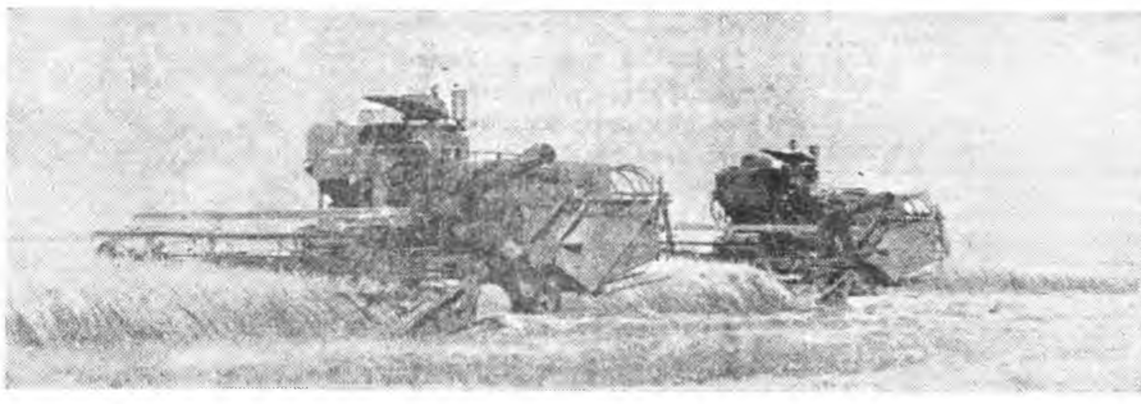

МУХАР-ШЭБЭРЭЙ аймагай «Искра» колхозые Социалис Ажалай Герой Е. В. Иванов хүтэлбэрилдэг юм. Тус ажахыда таряа хуряалга урагшатай һайн ябажа байна. Һаяын дүнгөөр 5 мянган гектарай шэниисэ сабшагдажа, тэрэнэй гурбанай хоёр хубинь орооһон болгогдоо. Мүнөө үедэ энэ колхоз гүрэнэйнгөө амбаарта 5 мянган центнерһээ үлүү шэниисэ тушаагаад байна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Мунхан гэжэ газарта таряа хадалга; «Искра» колхозой түрүү комбайнер Давид Нестерович Парфенов.

О. БЕРЕЗКОВОЙ фото.

КОММУНИСТЫН ҺАЙН ЖЭШЭЭ

Таряа хуряалгын эхилхын урда тээ болоһон суглаан дээрэ «Прибайкалец» колхозой түрүү механизатор, нёдондо жэлдэ чемпион байһан Илларион Балаганский иигэжэ хэлээ һэн:

— Ургасаяа гээлтэгүйгөөр, түргэн болзорто хуряажа абаха гээл һаа, комбайн, машина бүхэниие минуташье миин байлгахагүй, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ ёһотойбди.

Энээнииень колхозой бүхы механизаторнууд һайшаан дэмжэжэ, агрегат бүхэн үндэр бүтээсэ туйлаха гэһэн социалис уялга абаад, мүрысөөндэ хам оролсоһон юм. Мүн таряа хуряалгын урагшатай һайнаар ябахын тула колхозой правлени, партком, баһал эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри хээ. Ургаса хуряалга дээрэ хэгдэхэ бүхы хүдэлмэриин тодорхой түсэб табигдаһан, комбайн бүхэнөөр хэды шэнээн таряан хадагдаха, хуряагдахаб, автомашина бүхэнөөр хэды шэнээн орооһон зөөгдэхэб гэжэ хуу наринаар тоологдоһон, агрегат бүхэндэ тоб гэмэ даабари үгтэһэн байгаа. Тэрэшэлэн колхозой партийна комитет хүн зоной дунда ябуулха политическэ хүдэлмэриин түсэб зохёожо, бригада, звено бүхэнэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхээ. Социалис мүрысөөнэй аша үрэ ехэтэй байхынь тула тэрэнэйнгээ дүн үргэнөөр харуулжа, түрүүшүүлэй дүршэл олоной дунда дэлгэрүүлхэ зорилго табяа. Тиимэһээ хуряалгын бригада, звено бүхэндэ коммунистнар, парткомой гэшүүд, мэргэжэлтэд табигдаа һэн.

Парткомой үүсхэлээр түрүүшын үдэрһөө таряа хуряалгын ямараар ябажа байһан тухай табан хоног бүхэндэ мүрысөөнэй дүн гаргагдадаг, ажалай түрүүшүүлэй амжалта туйлалта дайшалхы хуудаһан, ханын һониндо ходо бэшэгдэдэг, онсо шалгарагшадай хүндэлэлдэ ажалай алдар солын туг үргэгдэдэг байгаа.

Хуряалгын түрүүшын үдэрһөө Турунтаево тосхоной бригадын үнинэй механизатор, коммунист Николай Рябов мүрысөөндэ онсо шалгарба. Тэрэ таряанда орохын урдахана орхигдоһон хуушан комбайн өөрынгөө һайн дураар абаад, тэрэнээ түргэн заһабарилжа, элдэб нүхэ һүбыень бүтүүлээд, шэглээд, баал суглуулан сохижо эхилээ һэн. Тиигэжэ нүхэр Рябов мүнөө 3600 центнер таряа сохёод, колхоз соогоо социалис мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлнэ. Нёдондоной чемпион, комбайнер Илларион Балаганский энэ жэлдэшье түрүү һуура алданагүй. Тэрэ эхилхэдээ богони болзорто бүхыдөө 4000 центнер таряа сохихоб гэжэ социалис уялга абаһан аад, мүнөө 4600 центнер орооһо сохинхой. Бэрхэ механизаторнууд Иван Усольцев, Александр Беляев, Олзо Додеев, Анатолий Петров, эсэгэ хүбүүн хоёр Крашенниковтан, мүн Александр Колмаков, Анатолий Добрынин гэгшэд баһал үндэр бүтээсэ туйлана.

Эдэ бүгэдын ашаар «Прибайкалец» колхоз мүнөө бүхы 2800 гектар таряанайнгаа 2500 гектарынь амяарлан хадажа баал болгоод, тэрэнэй 2200 гектарайнь ургаса хуряажа абаа. Ойрын дүрбэ-табан хоног соо бүхы таряагаа хуряажа дүүргэхын түлөө эндэхи механизаторнууд ажалайнгаа эршые нэгэшье һуладхангүй хүдэлнэ. Илангаяа Турунтаевай, Клочнёвско, Коменско бригадануудта таряа хуряалга эмхитэй һайнаар ябана.

П. ГРИГОРЬЕВ.
Прибайкалиин аймаг.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ШИИДХЭХЫ ҮЕ

Намарай эхин һара һүүлдэжэ, газаа хүйтэржэ, зөөлэн саһан унаба. Тиигэжэ ургаса хуряалгые дүүргэхэ шиидхэхы үе ерэнхэй.

ОРООҺО ТАРЯА ХАДАЛГА. Буряадай АССР-эй статистическэ управлениин мэдээсэһэнэй ёһоор, 1971 оной сентябриин 27-до республикын колхоз, совхозууд 363,954 гектар таряа хадаа гэхэ гү, али энэнь бүхы орооһото ургамалнуудай 70 процентнь болоно. Тиигэжэ үшөө 159.349 гектар таряан хүл дээрээ үлэнхэй.

Таряа хадалгаар Кабанскын, Прибайкалиин, Хэжэнгын, Загарайн аймагууд түрүүлжэ ябана. Эдэнэр бүхы таряанайнгаа 80 гаран процентые хүлһөө буулганхай. Орооһо таряанайнгаа 70 гаран процентые хадажа унагааһан аймагуудай тоодо Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй. Түнхэнэй, Захааминай, Сэлэнгын, Улаан-Үдын, Хориин аймагууд ороно.

Энэ талаар эгээн ехэ гээгдэлдэ Яруунын, Хурамхаанай, Зэдын, Баргажанай аймагууд оронхой. Эдэ аймагуудай ажахынуудта орооһо таряанай хахадынь тооной ургажа байһаар. Мүн Хяагтын аймагай ажахынуудта 14 мянга гаран гектар таряан хадагдаагүй гэхэ гү, али энэнь 35 процент болоно.

Сагай иимэ орой болоод байхада таряа хадалгада бүхы техникээ табижа, түргэн болзорто тэрэнээ дүүргэхэ гээшэ мүнөөдэрэй дайшалхы зорилго мүн.

ТАРЯАНАЙ БААЛ СУГЛУУЛАН СОХИЛГО. Һүүлэй мэдээгээр амяарлан хадагдаһан таряанай 248,953 гектар хуряагдажа абтаа гэхэ гү, али 68 процентнь амбаарта ороо. Гектар бүриһөө дунда зэргээр 10,9 центнер таряан суглуулагдаба. Таряанай баал суглуулха хүдэлмэри Хориин, Хэжэнгын, Прибайкалиин аймагуудта муу бэшэ. Эндэ бүхы амяарлан хадагдаһан таряанайнь 84-85 процентнь суглуулагданхай.

Эгээн һайн ургаса Мухар-Шэбэрэй аймагта абтана. Бүхы хуряагдаһан 26 мянга гаран гектарайнь тус бүриһөө 15,7 центнер таряан тоог дээрэ ороо.

Амяарлан хадагдаһан таряае суглуулан сохихо хүдэлмэри Захааминай, Сэлэнгын аймагуудта тон бирагүй. Эдэ аймагуудта хадагдаһан таряанайнь хахадһаа ехэнхинь баалда хэбтэнэ. Тэрэшэлэн Зэдын, Яруунын, Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын аймагуудта таряан баалнуудайнь 40 гаран процентнь суглуулагдажа абтаадүй байна.

ХАРТААБХА ХУРЯАЛГА. Мүнөө үедэ республикын колхоз, совхозуудта 6734 гектарай хартаабха малтагдаа гэхэ гү, али энэнь бүхы тарилгын 86 процент болоно. Хартаабха хуряалгаяа Захааминай, Хориин аймагууд лэ сүм дүүргэнхэй. Мүн Загарайн, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта энэ хүдэлмэри үглөө мүнөө түгэсхэгдэхөөр. Хартаабхын эгээн баян ургаса Кабанскын аймагта гараа. Эндэ гектарай 83 центнер ургаса хуряагдаа. Мухар-Шэбэрэй аймагта гектарай 72 центнер хартаабха абтаһан байна.

Сэлэнгын, Яруунын, Прибайкалиин, Зэдын аймагуудта нилээд ехэ хартаабха малтагдаадүй байһаар. Энэ тон аюултай. Газарай хүрэхэ сагай ойротоод байхада, энэ хүдэлмэриие заахашье гэдэргэ татажа болохогүй.

НАМАРАЙ ПААР ХАХАЛАЛГА. Республикын колохоз, совхозуудта 74956 гектар намарай паар хахалагдаад байна. Тиигэжэ түсэб арайхан гэжэ 40 процентдэ хүргэгдөө. Нёдондоной энэ үеынхиһөө 13.901 гектар намарай паар бага хахалагдаа.

Намарай паар хахалха түсэбөө дүүргэһэн нэгэшье аймаг байхагүй.

Ерэхэ жэлэй ургасада анхарал бага табижа, намарай паар хахалха талаар ехээр гээгдэжэ ябаһан аймагуудай тоодо Сэлэнгын, Зэдын, Баргажанай, Хориин аймагууд ороно.

МОСКВА. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин Совет правительствын уряалаар тусхай хэрэгээр ерэһэн Индиин Республикын Премьер-Министр Индира Гандитай Кремль соо сентябриин 28-да хэлсээ хэжэ эхилбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хэлсээнүүдэй эхилхын урда тээ. (ТАСС).

СОВЕТ-ИНДИИН ХЭЛСЭЭНҮҮД

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна Секретарь Л. И. Брежнев, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный Советскэ Союзда тусхай хэрэгээр айлшалан ерэһэн Индиин Республикын Премьер-Министр Индира Гандитай Кремль соо сентябриин 28-най үдын урда хэлсээ хэжэ эхилээ.

Советскэ Союзай, Индиин Республикын хоорондын эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай асуудалнуудаар 1971 оной августын 9-дэ баталагдаһан договорой үндэһөөр Советскэ Союзай, Индиин хоорондохи харилсаануудые саашадань бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ асуулануд, хоёр орондо хабаатай гадаадын политическэ шухала асуудалнууд хэлсээнүүдэй үедэ зүбшэгдөө.

Совет-Индиин хэлсээнүүд үдын хойно үргэлжэлүүлэгдээ.

Хэлсээнүүд үнэн зүрхэнэй үгэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрбэ.

ЭРШЭНЬ ЮУНДЭ ҺУЛАРШООБ?

Шэнэ юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ «Улаан Оронго» колхозой таряашад, механизаторнууд муу бэшээр хүдэлжэ, бүхы таряалан дээрээ нилээд һайн ургаса ургуулжа шадаа. Тиигээд орооһо таряагаа гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тула таряандаа яһала эртэшье ороод, түрүүшын үдэрнүүдһээ эршэтэй шангаар хүдэлжэ эхилээ һэн. Тэрэнэйнгээ ашаар богонихон болзорто 7 мянган центнер таряа гүрэндөө худалдаад, түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Тиигэбэшье түрүүшынгээ зарим тэды амжалтада һанаагаа амараа, дашуураа юм гү, юрэдөөл энэ колхоздо һүүлэй арбаад хоногто таряа хуряалгын хүдэлмэриин эршэ хараа байса һуларшоо. Хэрбээ августын һүүл багаар, сентябриин эхеэр эндэ үдэртөө 240—250 гектарай ургаса хадагдадаг байһан һаа, мүнөө баһал тэды шэнээн комбайн хүдэлжэ байбашье, үдэрэй минил 80—90 гектарай ургаса хуряана. Ургаса хуряалгын унжагайрһанһаа боложо, октябриин 23-най мэдээгээр бүхы 4280 гектар таряанайнь оройдоол 2500 гектарай ургаса хадагдажа, баал болгогдоо. зариманиинь сэхэ хуряагдаа. Иигээд ерэхэдээ үшөөл 1800 гектар таряаниинь. тэрэнэй ехэнхинь шэниисэ, мүнөө хүрэтэр ургажа һууна ха юм. Тэрэшэлэн колхозой нэгэдэхи бригадада нилээд ехэ газарта хадагдажа баал болгогдоһон таряан үшөө хуряагдаагүй хэбтэнэ.

Таряа хуряалгань түрүүшээр яһала һайн ябаһан аад. гэнтэ юундэ аалиржа, ахир байдалда орошоо гээшэб гэһэн асуудал гарана. Манай һанахада колхозой правлени, партком, отделени, бригадануудай хүтэлбэрилэгшэд һүүлэй үедэ ургаса хуряалгын хүдэлмэридэ анхарал багаар табяа, ажалай журам, эмхидхэлые һуладхаа гээшэ ха.

Зай хараад үзэел даа. Нарһата-Толгойн таряалан дээрэ арбан комбайн зэргэлээд шахуу хүдэлнэ. Манай эндэ хүрэжэ ерэхэдэ үдэрэй 12 час боложо намарай наранай хурсаар шаража байбашье, бүхы комбайнуудынь үглөөнһөө хойшо хүдэлжэ эхилээгүй, хуу полевой станай газаа архайлдажа байгаа. Магад комбайнуудынь эбдэрһэн байгаа ха гү гээд, һонирхоходо оройдоол хоёрынь бага зэргэ заһабарилгатай болоһон, бэшэниинь ямаршье шалтагаангүйгөөр миин байгаа бшуу. Иигэжэ байхадань полевой стан дээрэ нэгэшье агроном, механик, хүтэлбэрилэгшэ харагдаагүй. Хойто үдэрынь баһал үдэ багта ерэхэдэмнай, үноөхил юһэн комбайниинь жагсаалда байһандал полевой станайнгаа газаа баһал жэрыжэ байхадань урмаа таһархаар болоо бэлэй.

— Юундэ байнабта,— гээд комбайнер В. Калёных гэгшэһээ асуухадамнай, тэрэ тойрожо харасагаагаад, иигэжэ харюусаа.

— Хүнүүд гаранагүйл даа. Тиихэдэнь бишье байнаб. Нэгэмүһэн үдын хоол бариад, хадахаяа гараха болоо бэзэбди,— гэбэ.

Лаблажа мэдэхэдэмнай В. Каленых бүри уржадарынь Кибалино тосхонһоо комбайнаараа Нарһата-Толгой ерэһэн аад, тоһо, түлишэ асархыень хүлеэжэ, хоёр үдэр миин байгаа бшуу. Ушарынь юуб гэхэдэ, «Улаан Оронго» колхоздо оройдоол нэгэ автомашина (жолоошониинь Соёл Кишектуев) хуряалгын бүхы агрегадуудта түлишэ зөөдэг юм ха. Тиимэһээ комбайнуудые хаһа сагтань түлишөөр хангажа үрдинэгүй. Тиигээдшье һаяхан колхозой нефтебазада түлишэ. (солярка) дууһашаһан байжа, бүхы комбайнуудынь нэгэ үдэр һаатаа. Ядахадаа колхозой түрүүлэгшэ В. Б. Тармаев трактор, машинын түлишэ бэдэржэ, наралтай гороод ошохо баатай болоо. Ургаса хуряалгын халуун хаһын үедэ шалд гэхэ шабхаруушье түлишэгүй болошоод һуухань гайхахаар байна. Энэмнай колхозой хүтэлбэрилэгшэдэйл гэм гээшэ ааб даа.

Тоог дээрэнь таряан ехэ сугларанхай. Тэрэниие сэбэрлэхэ, хатааха хүдэлмэри тон удаанаар ябуулагдана. Нойтон орооһые түргэн сэбэрлэжэ, хатаажа абаагүй һаа, досооһоо халажа, гутажа эхилхэдээ болохол.

Колхозой механизаторнууд булта муугаар хүдэлнэ гэнэгүйбди. Тэдэнэр ургасаяа түргэнөөр, гээлтэгүйгөөр хуряажа абахын тула яһала оролдоно. һаналаа табина. Теэд бүхы дээрээ ажалай эмхидхэлэй һула байһанһаа боложо, хуряалгын хүдэлмэри урагшаа ябанагүй ха юм. Ургуулһан таряагаа саһанда даруулха гээгүй һаа, бүхы хүсэеэ элсүүлэн эмхидхэжэ. энээхэн үлэһэн үе соо габшагай шангаар хүдэлхын тула колхозой правлени, партком яаралтай хэмжээ абаха зэргэтэй.

А. НАГАСЛАЕВ.
Улаан-Үдын аймаг.

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ТАРЯАН—ХҮСЭ шадалаймнай һүлдэ

ХЭТЭ УРДА сагһаа хойшо манай арад зоной һанаа сэдьхэлдэ талха таряан гээшэ ами наһанаймнай һүлдэ, эрдэни мэтэ тоологдодог. Юуб гэхэдэ, таряа талхатай байгаал һаа, амиды мэндэ байхаш, гүрэншье хүсэтэй гүүлэхэ. Энэ һанаа бодол, ёһо заншал мүнөөшье хуушараагүй.

Совет засагай һаял мандажа байха үедэ В. И. Ленин таряа талханай айхабтар ехэ удха шанартай, гүрэнэй экономико хүгжөөлгэдэ шиидхэхы үүргэтэй байһыень оло дахин онсолон тэмдэглэһэн байна. Таряа талханай элбэг байгаал сагта бүхы юумэн дүүрэн байха жэшээтэй.

Урдань таряашан зон өөрыгөө, гэр бүлэеэ, бүхы хүнүүдээ тэжээхэ орооһо таряа абахын тула хэды ехээр зободог, тулидаг байгааб даа. Тэрэ үедэ хилээмэнэй заахашье бутархайе хаяха гээшэ ехэ нүгэл гэжэ тоологдодог, хилээмэн бэлэхэнээр абтадаггүй, нангин юумэн гээшэ, тэрэниие заахашье бутаргажа, нэгэшье орооһо унагаажа болохогүй гэжэ үхибүүдээ хара багаһаань һургадаг бэлэй. Энэ нангин ёһо заншал мүнөөшье бидэндэ сэхэ хабаатай.

КПСС-эй Центральна Комитет, Совет засаг түрэмнай хүдөө ажахые хүгжөөхэ, нэн түрүүн орооһо таряа ехээр абадаг болохо хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулна. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар абтаһан лэ тогтоол дотор орооһо таряа абалгые ехэдхэхэ хэрэгэй шухала байһаниинь онсолон тэмдэглэгдэдэг. Ороoһо таряа абалгые дээшэлүүлхэ гээшэ хүдөө ажахы хүгжөөлгын түлхюур мүн гэжэ КПСС-эй XXIV съезд тоолоһон байна.

Шэнэ табан жэлдэ ороoһо таряа абалга жэлдээ дунда зэргээр 195 миллион тоннодо хүргэгдэхөөр хараалагданхай. Тиихэдээ энэ үедэ орон доторнай ороoһо таряанай ургаса дунда зэргээр гектарай 4 центнерээр нэмээгдэхэ ушартай.

КПСС-эй, XXIV съездын баталан абаһан 9-дэхи табан жэлэй түсэб тушаа Директивэнүүдэй ёһоор манайшье республика дотор энэ үедэ ороoһо таряанай ургаса гектарай 4 центнерээр дээшэлүүлэгдэжэ, 1975 ондо бүхыдөө 700—750 мянган тонно таряан хуряагдажа абтахаар түсэблэгдэнхэй.

Хараалһан энэ зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлхын тула ганса нэгэн онол арга баримталха бэшэ, харин ургаса дээшэлүүлхэ бүхы аргануудые хэрэглэхэ болонобди. Илангаяа агротехническэ хэмжээнүүдые мелиораци болон хими хэрэглэлгэтэй суг хамта ябуулха шухала.

Түбхын түрүүндэ бүхы ажахынуудта газар таряалангаа мүнөө үе сагай эрилтэдэ хүрэхөөр эрхилхэ хэрэгтэй. Колхоз, совхоз бүхэндэ эгээн зохид севооборотнуудые баримталагдаха, газарай хүрьһэ хүсэдөөр элдүүрилжэ, тарилгаяа һайн шанартайгаар хэжэ, ороoһото ургамал бүхэниие али полидо ямар болзорто тарихаб гэжэ һайса тодорхойлогдоһон байха жэшээтэй.

Илангаяа таряанай үрэһэ һайжаруулха эрилтэ табигдана. Мүн наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые нарин һайнаар суглуулан абажа, ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ байна.

Республика доторнай 300 мянга гаран гектар хахалагдадаг газар һалхинда үлеэгдэжэ муудадаг, 60 мянган гектар таряалан уһанһаа гэмтэдэг байха юм. Энэ газарай хүрьһэ хамгаалха ганса нэгэн хэмжээ абаха бэшэ, харин эрдэмэй талаар шэнжэлэгдэһэн тусхай системэ баримталха саг ерээ.

Буртаг ургамал ногоо али бүхы аргаар усадхаха, тарилгадаа гербицид хоро сасаха, харгын, фермын захаархи ногоое сагынь үнгэргэнгүй сабшаха, пропашной ургамалнуудай тарилгые борнойлхо, зурууд хоорондохииень һайса элдүүрилхэ болоно. Мүн ургаса хуряалгые нарижуулан һайжаруулха, хуряалгын болзор хорообо, ороoһоёо гээлтэдэ оруулхагүй гэжэ оролдохо хэрэгтэй.

БАЙГША ОНДО, юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ, ороoһо таряанай ургаса дээшэлүүлхэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Тарилга гол түлэб зохид болзорто үнгэргэгдэһэн, олонхи колхоз, совхозууд тэрэнээ һайн шанартайгаар, һайса элдүүрилэгдэһэн хүрьһэндэ эрхим үрэһөөр хэһэн байха юм.

Ороoһото ургамалнуудай 50 мянга гаран гектар тарилгада 14,5 мянган тонно минеральна үрэжүүлгэ оруулагдаһан байна. Энэмнай тиимэ ехэ бэшэшье һаа, нёдондонойхиһоо үлүү болоно. Илангаяа энэ жэлдэ үрил болгогдоһон суперфосфат үрэһэтэй суг тариха түрүү арга үргэнөөр хэрэглэгдээ. 220 мянган гектар таряанай ургасада гербицид хорон сасагдажа, буртаг ногоо усадхагдаа.

Тиигэжэ сагай уларилай хэды муу байгаашье һаа, республикын колхоз, совхозууд хаа хаанагүй ороoһо таряанай бараг һайн ургаса туйлаа.

Хура бороогой ехээр ороһон ушарһаа таряан удаанаар, жэгдэ бэшээр эдеэшэбэ. Мүнөө сентябриин хахадлаһан хойно үшөө ногообтор таряан үзэгдэһөөр.

Сентябриин 20-ной байдалаар 303 мянга гаран гектар таряан хадагдаа гэхэ гү, али бүхы тарилгын 58 процентнь хүлһөө буулгагдаа. Зүгөөр тэрэнэй 60 процентнь хуряагдажа абтаһан байна. Нёдондоной энэ үедэ 353 мянга гаран гектарай таряан хадагдаад байгаа.

Мүнөө таряанай хүсэд хатуу эдеэтэй болохые хүлеэжэ, таряа амяарлан хадалгые гэдэргэ татажа болохогүй. Таряан баал болгогдоод саһанда ороходоо һуужа байгаашаһаань бага гээлтэдэ ородог гэжэ манай республикын таряашад ойлгодог болонхой. Сентябриин һүүл багаар республика дотор саһан ородог гээшэ. Байгша ондо сентябриин 25-һаа хойшо саһан орохоор хүлеэгдэнэ. Тиимэһээ ургажа байһан таряагаа түргэнөөр баал болгохо шухала.

Таряа хуряалга Хэжэнгын аймагта муу бэшээр ябуулагдана. Эндэ бүхы таряанай 76 процент сабшагдаад, тэрэнэй 80 процентнь суглуулагдажа абтанхай. Тэрэшэлэн Загарайн, Прибайкалиин, Кабанскын аймагуудай ажахынууд таряанайнгаа 70 гаран процентые хадаад байнхай. Прибайкалиин, Кабанскын аймагай ажахынууд гектар бүриһөө дунда зэргээр 13 центнерһээ дээшэ таряа хуряаба. Мухар-Шэбэрэй аймагай колхоз, совхозууд дунда зэргээр гектарай 14,4 центнер ороoһо суглуулна.

Таряа хуряалгые түргэнөөр, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ үүсхэл гаргаһан Ленинэй орденто Борьёогой совхозой механизаторнууд амжалтатай ябана. Комбайнууд томо бүлэг болгогдожо хүдэлгэгдэнэ, тэндэ комбайнернууд туһалагшагүйгөөр, гансааран ажаллана. Эдэнэр богонихон болзорто хара таряагаа хуряажа дүүргэзд, мүнөө шэниисэеэ сабшажа захадань гараад, тэрэнээ суглуулжа дүүргэхэеэ байна. Сентябриин 15-һаа графигай ёһоор обёосоо хадажа захалаа. Таряагаа хуряажа байха зуураа, борьёогойхид гүрэндэ ороoһо тушаана, үрэһэеэ хаана, сэбэрлэнэ.

Комбайнернуудые ехэ бүлэгөөр хүдэлгэхэ гээшэ бултыень хойно хойноһоонь ябуулха гэһэн бэшэ. Борьёодо нэгэ загуунда хоёр-гурбан комбайнһаа олон табигдадаггүй. Хуряалгын шанар тэрэ дороо шалгагдадаг, отделениинүүдэй агрономууд гү, али бригадир хуряагдажа абтаһан загуун бүхэниие шалгажа гарадаг заншалтай.

Олон гектарта үдхэнөөр ургаһан таряан баалда удаан хатажа, хуряалга гэдэргэ татана. Тиимэһээ ехэ үдхэн таряае жаткаар хадахадаа дутуушаг хедерээр эдюулхэ, зүгөөр шэнгэн таряатай газарта хоёр дабхар баал хэхэдэ зохисотой.

Мүнөө хүдөөгэй ажалшадта тон шахардуу үе тохёолдоод байна. Үбһэ хуряалга олон газарта дүүрээдүй, силос даралга үргэлжэлһөөр, зарим ажахыда сенаж хэгдэнэ, ороoһо таряа, хартаабха хуряалгын түлэг дундаа ябуулагдажа, таряа, хартаабха гүрэндэ тушаагдана. Тиимэһээ энэ ехэ зөөбэри хэхэ автомашинанууд дутална. Энэ ушарта комбайнуудһаа таряа зөөхэ хүдэлмэридэ 3—3 тэргэтэй тракторнуудые хэрэглэхэдэ зохид гэжэ түрүүшүүлэй дүй дүршэл харуулна. Тракторай нэгэ тэргэтэй таряагаа тоогто абаашаад ерэтэр нүгөөдэ тэргэниинь ороoһоор дүүргэгдээд байха жэшээтэй. Мүн хуушан комбайнуудай бункернуудые энээндэ хэрэглэжэ болохо.

ТАРЯАГАА хуряажа байха зуураа, үрэһэеэ сэбэрлэхэ хэрэгтэй. Энээхэн үедэ, газаа дулаан, хуряалгада хабаадуулагдаһан зоной олон байхада үрэһэеэ тарилгын шанарта хүргэхэ тон шухала. Мүнөө үедэ колхоз, совхозуудта бии байгаа машинануудай хүсые тоолоод үзэхэдэ, үрэһэнэй бүхы таряае 20 үдэртэ сэбэрлэжэ дүүргэхэ арга бии.

Байгша ондо ажахы бүхэн хүсэд хүрэхэ үрэһэ хаажа абаха аргатай. Олохон колхоз, совхоздо шэниисын, обёосой, ешмээнэй һайн сортын үрэһөөр хэгдэһэн тарилга ехэ. Тэдэнэр үрэһэ түсэбһөө үлүүлэн хаажа, үрэһөөр дутаһан гү, али шанар муутай үрэһэтэй ажахыда туһалха, андалдаха байна. Юуб гэхэдэ, ондоо областьнуудһаа асарагдаһан үрэһэнһөө баян ургаса хүлеэхэнь бэрхэтэй, тэндэһээ асарагдаһан үрэһөөр тарилга хэхэдэ удаан эдеэшэдэг гэжэ таряашаднай мэдэхэ болонхой. Тиимэһээ сентябрь, октябрь һарануудта нютагай эрхэ байдалда баян ургаса үгэдэг һайн сортын таряа үрэһэндэ хаажа, тэрэнээ тарилгын шанарта хүргэхэ тон шухала.

Республикын олохон ажахынууд таряалан дээрэхи намарай хүдэлмэриие зэргэ һайнаар ябуулжа шадана. Дээдэ-Тайлсын совхоздо таряа хуряалгатай зэргэ һолоомо тэбхэрээр ябталан уяха, тэрэниие фермэдэ зөөхэ, намарай паар хахалха хүдэлмэри ябуулагдана. Мүн Бэшүүрэй аймагай олонхи ажахынууд эдэ хүдэлмэриие эмхитэйгээр ябуулжа байнхай.

Теэд юрэнхы дээрээ республика дотор намарай паар хахалха хүдэлмэри хангалтагүй. Сентябриин 20-ной байдалаар миил 54 мянга гаран гектар намарай паар хахалагдаа гэхэ гү, али түсэб 29 процент дүүргэгдээ, нёдондоной энэ үеынхиһөө 14 мянга гаран гектар бага паар хахалагдаа. Энээниие юугээршье сагааруулхын аргагүй. Намарай паар хахалха газар, техникэ яһала бии байһан. Имагтал ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, агрономууд энэ хэрэгтэ анхаралаа бага табиһан байха юм.

Намарай паар хахалха хүдэлмэри Хэжэнгын, Сэлэнгын, Яруунын аймагуудта илангаяа муугаар ябуулагдана. Иимэ байдалые тэсэхын аргагүй. Ерэхэ жэлэй хабарай эртын тарилга хэхэ хахалагдаһан, бэлдэгдэһэн газаргүй байбал, тэрэ унжагайрха, тарилгын эрхим болзор алдагдаха байна бшуу. Тиимэһээ газарай хүрэтэр намарай паар хахалха хүдэлмэриие хурданаар ябуулха байна. Энэ хүдэлмэриие үдэр һүнигүй эмхидхэжэ, ажахы, бригада бүхэн намарай паар хахалха түсэбөө дүүргэхэ уялгатай. Паар хахалжа ябаһан механизаторнуудые али бүхы аргаар урмашуулха, тракторист бүхэндэ халаанай нормо шанартайгаар дүүргэхэ бүринь 7 килограмм таряа худалдаха гэһэн республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоол баримталагдаха зэргэтэй.

Жэл бүри минеральна үтэгжүүлгэ ехээр абтадаг боложо байнхай. 1972 оной тарилгада урдынхиһаа бүри ехэ үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэхэ юм. Мүнөө үедэ «Сельхозтехника» нэгэдэлэй, колхоз, совхозуудай складуудта тэрэ ехэ хэбтэнэ. Үтэгжүүлгэ үшөөл асаргадана. Тэрэниие хадагалха склад дуталдана. Тиимэһээ намарай паар хахалжа байхадаа минеральна үтэгжүүлгэ тараахада һайн. Энэмнай ерэхэ жэлэй ургаса дээшэлүүлгэдэ сэхэ нүлөөлхэ байна гэшэ.

Түсэбтэ шэнэ табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ бүри баян ургаса абахын түлөө бүхы хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй. Энэмнай КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэридэ манай таряашадай бодото харюу болохо бшуу.

Т. ДУБКОВА,
БурАССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшо.

ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД һУРАЛСАНА

Хүдэлмэрилэгшэд, инженернүүд, техникүүд болон бэшэ хүнүүдэй һуралсал, мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэг ямараар эмхидхэгдэнхэйб гэһэн асуудалтайгаар Худанай леспромхозой кадрнуудай таһагые даагша **Н. Н. Мансимовада** хандаабди. Тэрэ иигэжэ харюусаба:

— Леспромхозой бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй, инженернүүд, техникүүдэй юрэнхы эрдэм, мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ дирекци, партийна бюро ехэ һаналаа табидаг байна. Леспромхоздомнай шофернуудай саг үргэлжэ хүдэлдэг курсанууд бии юм. Олонхи жолоошоднай эндэ һуража, мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн, хоёрдохи мэргэжэл шудалһан байна. Мүнөө үшөө 29 хүн һуралсана. Предприятиин мүнгөөр лесотехникум дүрбэн хүн дүүргээд, мэргэжэлтэд боложо ерээ. Мүн заочноор һурадаг хүнүүд яһала бии. Дээдэ ба дунда һургуулида заочноор һурахаяа 7 хүн нёдондо ороо һэн. Техническэ мэргэжэлэй училищада хүбүүд, басагад эльгээгдэдэг.

Иимэ хэмжээнүүдые абаһанай ашаар дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, леспромхоздоо үлөөхэ хэрэг шиидхэгдэнхэй. Мүнөө манай леспромхоздо дээдэ эрдэмтэй 7 хүн, дунда эрдэмэй мэргэжэлтэй 27 хүн хүдэлжэ байна.

Леспромхозой дирекци, партийна организаци модошодой культурна эрилтэ хангаха асуудалда ехэ һаналаа табидаг юм. Энэ зорилгоор соёлшод-мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэмжээнүүд абтанхай. Өөһэдынгөө гаргашаар хоёр баянист бэлдэгдээ.

Эдээнһээ гадна, модошодой, мэргэжэлтэдэй олонхинь партийна, комсомолой политическэ һуралсалда хабаадаж... XXIV съездын мат... шудалха кружогууд... болонхой. Модошодо... нүүдэй эрдэм дээшэл... мүүжүүлхэ хүдэлмэри... гаар ябуулһанай ... тивтэнь үйлэдбэри... лэй тоо олошорно. Ху... шод үбэлэй үеын ... бэлдэнэ, Октябриин 54... до ажалай бэлэг бари... тэй хүдэлжэ байна.

П. УГР...

ОКТЯБРИИН ХУБИСХАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

25 ЖЭЛЭЙ турша Улаан-Үдын ТЭЦ-тэ ажаллажа байһан Галина Павловна Небытовае энэ зураг дээрэ харанат. Шалгалтахиналтын, автоматикын приборнуудай слесарь нүхэр Небытова даажа абаһан ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг юм. Эгээл иимэһээ Галина Павловна сугтаа хүдэлдэг нүхэдтөө хүндэтэй болоһон байха. Мүнөө Небытова Агуу ехэ Октябриин хубисхалай хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ хам оролсожо, дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаад, тэдэнээ амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Түрүү слесарь дүрбэдэхи кварталай тоосоогоор ажаллана.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

ТОКАРЬ Владимир Филиппович Инкин судна бүтээлгын заводой түрүүшүүлэй нэгэн, коммунис ажалай ударник юм. Агуу ехэ Октябриин 54 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ оролсоод, даабаряа холо үлүүлдэг болоо. Түрүү токарь сентябрь һара соо 1971 оной һүүлшын кварталай түсэбөөр ажаллажа эхилээ.

Нүхэр Инкин ганса өөрөө һайнаар ажалладаг бэшэ, залуушуулда туһаламжа хүргэдэг, баян дүй дүршэлөө дамжуулан үгэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Ф. Инкин ажаллажа байна.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

АЖАХЫ ДОТОРОЙ ГАРГАША ЕХЭ

Мал ажалые дам саашадань хүгжөөхэ гэхэ мэтын хүдөө ажахын тон шухала асуудал манай урда айхабтар хурсаар табигдаад байна. Эдеэ хоолой шухала зүйлөөр таһалгаряагүй хангахын тулада шэнэ табан жэл соо урагшаа горитойгоор дабшаха ёһотой болонобди. Энэ талаар колхоз, совхозуудтахи үшөөл хэрэглэгдээгүй байһан арга боломжо бүрил дүүрэнээр элсүүлэгдэхэ ёһотой.

(КПСС-эй XXIV съезд дээрэ Л. И. Брежневэй хэһэн элид хэлһээ).

КПСС-эй XXIV съезд хүдөө ажахые дам саашадань улам хүгжөөхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ, ерэхэ табан жэл соо колхоз, совхозуудай материально-техническэ үндэһэ һуури эрид һайжаруулха үргэн программа хараалһаниинь хэндэшье мэдээжэ ааб даа. Тиин хүдөө ажахын гол һалбари — мал ажалай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхын тула хони, үхэрнүүдэйнгээ үүлтэрыень һайжаруулха ба тоо толгойень улам олошоруулха зайлашагүй шухала асуудал республикымнай малшадай урда табигдаад байна. Партиингаа хараалһан энэ зорилгые бэелүүлхэ талаар зарим ажахынуудай үхэршэд, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд энэ үнгэрһэн һарануудай туршада горитойхон амжалта туйлаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Ниитынгээ малай тоо толгойе олошоруулхын тула үнеэдэй һубайралгатай эрид тэмсэхэ ба абтаһан тугалнуудаа гарзагүйгөөр түлжүүлхэ гээшэ мүнөө үедэ гол шухала болонхой. Хэрбээ үнгэрһэн хахад жэлэй дүн абажа харабал, республикымнай колхозууд бүхыдөө дунда зэргээр 100 үнеэн бүриһөө 54 тугал абажа түлжүүлһэн байна. Теэд энэмнай үшөөл бирагүй гээшэ аабза. Тиихэдэ зарим ажахынууд, жэшээлбэл, Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, «Путь Ленина», «Заганский», «Искра» колхозуудай малшад малайнгаа тоо толгой нилээд олошоруулжа шадаа. Эндэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үхэршэд, һаалишадай ажалые магтамаар. Юуб гэхэдэ, үнгэрэгшэ 6 һарын туршада тус ажахыда 100 үнеэн бүриһөө 65 тугал абтаһан юм. Харин мяханда үүсэлэгдэхээр гүрэндэ худалдагдаһан үхэрнүүдэйнь дунда зэргын шэгнүүр 330 килограмм. Тэжээлээр дуталдажа, хэды тулюур байдалда ороһоншье һаа, абтаһан тугалнуудаа үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлээ. Мүнөөшье энэ ажахын үхэршэд, һаалишад үнеэдээ һубайруулхагүйе оролдоно.

Гэхэтэй хамта, ниитынгээ малай тоо толгой олошоруулха, гүрэндэ тушаагдаха үхэрнүүдэй шэгнүүрые нэмэ... ажахынуудта бира... ябуулагданагүй. һа... рай тугалнуудаа ... һалхадань, саашад... боложо боргожоно... ройтоно. Хоёрдох... кусственна аргаар ... наар ябуулагдана... рэһээ үнеэд олоо... Зарим ажахынуу... тэнүүдтэ гунжануу... гоо үрэжүүлэгдэ... ритойхон гарзада ...

Яруунын аймаг... колхоздо малай тоо ... руулха талаар бира... ябуулагданагүй. ... хойшо 100 үнеэн ... 30 тугал абтажа ... байна. Тиихэдэ ... ройнгоо хэрэгсэлдэ ... үүсэлжэ гаргаша... угаа ехэ гээшэ. ... толгой олошоруул... даһан түсэбөө дүүр... ралаа хандуулангүй... гаргашые улам ех... таарахаар гү?

Тэрэшэлэн Приб... магай «Заветы Ил... үнгэрһэн зургаа һа... аяар 69 үхэр дотор... — мяханда үүсэл... гүрэндэ тушааһан ... дура зоргоороо ажа... рой гаргашада — ма... гамгүйгөөр үүсэл... толгойнь хаанаһаа ... шэб. Мүн лэ иимэрх... лэнгын аймагай «Эр... нэй аймагай Ленин... «Сибиряк», «Восто... колхозуудта али оло... Теэд саашадаа ... эбсэхын аргагүй. ... ройнгоо гаргашые ... заарлаха саг тулаа ... тэмдэглэлтэй. Г. ...

Буряадай АССР-... ажахын минис... колхозуудай хэрэг...

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

ОЛОНОЙ ХҮНДЭДЭ ХҮРТЭГШЭ

ЗУРАГЛАЛ

БАРГАЖАНАЙ хаданuудай сабшалан эгсэ байсануудай оройдо саһан унажа, Байгал тээһээ хүйтэнөөр үлеэдэг болобо. Тэниглэн дулаан зунай саг, шара набшын халууншье үнгэрэнтэбэ. Хүдөө ажалшадай эгээл тухашаруу саг ерэбэ. Үбһэ, таряа хуряалган зэргэ ябана. Байра байдалаа дулаалха хэрэгтэй.

Василий Александрович Петелин энээн тухай бодомжолон дуугай һууна. Үбэлэй хүйтэниие ямар бэлэдхэлтэйгээр угтанаш, тиимээр лэ тэрэниие дабахаш. Үхэр малаа, хони хурьгадаа дулаан байра соо байлгабал, тэдэшни тэнхээ тамираа алдахагүйл. Энээниие хүдөө ажалшад һайн ойлгоно, мэдэнэ. Василий Александрович Петелинэй даадаг «Бурятцелинстрой» трестын барилга-хабсаралгын Хурамхаанай 3-дахи управлениин барилгашадшье энээн тухай бодомжолжо ябадаг. һүүлэй арбан жэл соо Баргажанай, Хурамхаанай ажалшадта эдэнэр яһала ехэ барилга хэжэ үгөө. Шэнэ табан жэл соо бүришье ехэ барилга хэхээр харааланхай. Эдэнэр муу бэшээр хүдэлдэг. Барилга хэхэ даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэжэ, «Бурятцелинстрой» трест соогоо эрхимлэһэн лэ байдаг.

Хүдөө нютагуудые болбосон тухэлтэй болгохо гэһэн шиидхэбэри партиин XXIV съезд табяа һэм шуу. Энэнь хүдөө барилгашадта сэхэ хабаатай. В. С. Петелинэй хэхэ ажал тухайгаа бодомжолон һуутар үүдэн нээгдэжэ, модошо дархашуулай бригадир Иннокентий Николаевич Дубинин орожо ерэбэ. Василий Александрович бодожо мэндэшэлэлсэн сасуу:

— Ямар тиимэ яаралтай хэрэг гарабаб? Баргажанһаа хэзээнэй ерэбэбта? — гэжэ һонирхохо юм.

— Өөрын хэрэгээр бэшэ, харин ажалайнгаа хэрэгээр ябанаб даа. һургуулиимнай барилгада материал дуталдаад байна. Ноябриин 7-до ашаглалгада тушааха гэжэ шиидээбди. Түргэн туһалжа үзыт, —гэжэ Иннокентий Николаевич яаралтайгаар хэлэхэ юм.

— һайн үүсхэл гаргаа байнат. Теэд телефоноор хэлэхээ ядаг зон гээшэбта. һайн һайхан үүсхэл дэмжэхэл байхабди,—гэжэ Василий Александрович телефоной трубка үргэбэ. Саанаһаань хэншьеб даа харюусахадал гэнэ.

— Барилгын материалнуудай участок гү? Баргажанай дунда һургуулиин барилгада нэгэ машина хабтагай модо үгэжэ үзыт. Иннокентий Николаевич Дубининиие машинаар эльгээхэб,—гэжэ захиралта үгэбэ. Удаань барилгашанда хандажа:

— Ехэ талаангаар ерээ байнаш. Эгээл нэгэ машина болохо модон хюрөөдэгдөөд байна. Бушуу ашаалаад ябыш даа. һургуулиингаа барилгые ноябриин һайндэрэй урда ашаглалгада тушаагаа һаа, олоной магтаалда хүртэхэл байхаш,—гэжэ хэлэбэ.

И. Н. Дубинин бэрхэ барилгашан юм. Ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ шададаг. Бригадынь гэшүүд хододоо һайн шанартайгаар, түргэнөөр барилга хэжэ, амжалта туйлаһан лэ байдаг.

Урагшаа һанаатай бэрхэ хүдэлмэришэн хаанашье хүдэлхэдөө һайн һайхан жэшээ харуулжа шадаһан лэ байдаг шуу. Үнгэрһэн жэлдэ һэн. Тэрэнэй даадаг бригадын барилгашад Баргажанай совхоздо байрын гэр барихаар ошоо бэлэй. Тэрэнээ дүшэн хоног соо бариха юм аад, хорин үдэр соо дүүргээ бэлэй. Энэ бригадын хүдэлмэришэдэй дүй дүршэл халан абаха гэжэ бэшэшье барилгашад оролдодог болоо. Удаань Колмаковой даадаг бригадын барилгашад хоёр бүлэ айлай орохо гэр арбан табан хоног соо бариһан байха юм. Тэрэнээ һайн шанартайгаар тушааһан. Хурамхаанай барилгашад түргэнөөр, һайн шанартайгаар барилга хэхэ гэжэ яһала оролдодог. Энэ хүсэл эрмэлзэлээ бэелүүлдэгшье. Ажалша бэрхэ хүбүүд управлени соонь олон юм.

Баргажан нютаг үргэн даа. Хурамхаанһаа Дэрээнэй совхоз хүрэтэр 70 модон, харин Баргажанай аймагай түб хүрэтэр 100 модон болодог. Гэбэшье Василий Александрович Петелин холын Дэрээн, Аргата, Гааргаар ябажа, барилгашадтайгаа уулзадаг, хөөрэлдэдэг, дутуу дунда юумэнүүдыень саг болзор соонь усадхадаг заншалтай. Үнгэрһэн жэлэй намар һэн. Василий Александрович Гааргын совхозой түб һууринда баригдажа байһан механизаторнуудай хамтын байрын барилга шалгахаар ерэбэ. Шэнээр баригдаһан үндэр сагаан байшангай газаа, досоо талыень анхаралтайгаар шалгана. Абаһаар харахадань, гэмгүйгөөр барилга хэгдэһэн хэбэртэй.

— Манай барилгашад яһала оролдожо хүдэлөө. Энэ барилгаяа болзорһоонь урид дүүргэбэбди,—гэжэ Аргатын барилга, хабсаргалгын участогай мастер Владимир Раднаевич Будаев хэлэбэ.

— Харыш, сонхотнай һарюу һуулгагданхай. Шалатнай забһартай, муугаар шэрдэгдэнхэй. Хоёр дахин шэрдэхээр шэрэ үгтөө һэмнай. Юундэ нэгэ дахин шэрдэһэн зомта. Үлэһэн шэрэтнай хаанаб! Дахяад шэрдэгты. Шалынгаа забһар үгы болгогты. Бараниинь өөрынгөө хүсөөр хэхэт. Тэрэгүйгөөр энэ барилгыетнай тушаан абахагүйбди, — гэжэ Василий Александрович захирба. Тиигэжэ энэ дутуу дундануудаа богонихон болзор соо усадхахыень баадхаба.

Хүдэлмэришэдэйнгөө, өөрынгөөшье урда тэрэ шанга эрилтэ табидаг. Тэрэгүйгөөр биратай юумэн хэгдэхэгүй ха юм. Ажабайдалай ехэхэн зам гаталһан Василий Алесандрович Петелин энэ бүгэдые һайн ойлгодог. Тэрэ Баргажан голой эрьедэ түрэжэ үдэһэн. Эндэ ажал хэжэ хүдэржэһэн. Улаан-Үдын хүдөө ажахын техникум дүүргээд, түрэл колхоздоо агрономоор, удаань түрүүлэгшээр үни хүдэлһэн юм. Харин 1961 ондо Хурамхаанай ... саралгын управлени ... жэ, Василий Александ... лин тэрэнэй хүтэл... табигдаһан юм. Тэрэ гэ... жэл үнгэрөө. Энэ ехэ ... рэнэй даадаг управлен... гашад хүдөө ажал... ехэ барилга хээ гээшэ... һэн табан жэлэйнгээ ... зорһоонь табан һара ури... жэ, хүдөө ажалшадта ... байрануудые олоор ба... Василий Александрович ... нэй хубита яһала ехэ ... Манай парти, правитель... рэнэй ажалайнь амжа... үндэрөөр сэгнэжэ, һ... нэй орденоор шагна... зондо ашатай туһатай ... ябахада иимэ һайхан ... Тэрэ шэнэ табан жэл ... һайнаар хүдэлхэ, ажал ... зүбөөр эмхидхэхэ гэж...

Сагаан шиферээр ... шэнэ фермэ, отарын ... Василий Александров... үрдиһэн лэ байдаг. Түр... гайнгаа шэнжэ. шарай ... һайхан боложо байһа... урмашадаг, баясадаг ... нютагаарнь бүри олон ... хэгдэхэл. Энээндэ тэрэ ... баатай хүн ха юм.

К. ЖАМ...

ДАЛЬБАРААНУУД... ХАБАР ТООЛОГДОХО

Партиин XXIV съезд дээрэ КПСС-эй ЦК-гай тоосоото элидхэлдэ абтаһан тогтоол соо иигэжэ хэлэгдэнхэй: **«Залуушуулые һургаха, хүмүүжүүлхэ бүхы хэрэг шэнэ үетэниие коммунис үзэл бодолтой, социализмэ оронд хэлбэришэгүй сэхэ ябадалтай болгохо гэһэн зорилготой байха ёһотой».** ...угэнүүд арадай гэгээрэлэй һургаалда хүдэлдэг бүхы хүндэ хабаатай.

Мүн баһа юрэнхы эрдэмэй дунда һургуули тухай КПСС-эй ЦК-ые, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соошье багшанарай ажалые эрид һайжаруулха ...гдэнхэй бшуу.

Тус асуудалда Сэлэнгын аймагай багшанар хандана гээшэб? Сэлэнгын аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһаг (даагшань — **В. К. Сайдуков**) шэнэ хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ багшанарай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ гэжэ ябала оролдолго гаргажа байна. Арадай гэгээрэлэй таһагай методическа кабинет һуралсалай шэнэ жэлэй эхилхээ урда, багшанарай дунда ябуулха хүдэлмэриингөө түсэб, программа дууһыень зохёонхой байна.

Мүнөө үедэ Сэлэнгын аймагай багшанар бүгэдэ ниитын дунда эрдэм бэелүүлхэ гэһэн түрэл партиин табиһан зорилгые дүүргэхэ гэжэ эрмэлзэжэ байна гээшэ. Тэрэнэй тула һургуулинуудай материальна үндэһые эрид һайжаруулха шухала ха юм. Тиимэһээ аймгүйсэдком, арадай гэгээрэлэй таһаг колхоз, совхозуудай, мүн ниитын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта һургуулинуудай материальна үндэһэ бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитой анхарал хандуулна. Һүүлэй үедэ аймаг дотор дунда һургуулинуудай тоо олошороо.

Гэхэ зуура, хэршье олон һургуули баригдаг, хэршье баян зөөритэй болгогдог, хэрбээ багшын зүгһөө оролдолгын хэгдээгүй һаа, юумэн урагшаа ябахагүй гэнэбди. Тиимэл хадань, хэшээлэй амжалта багшаһаа дулдыдаха гэдэг ёһотой.

Сэлэнгын аймагай багшанарай август һарын зүблөөн дээрэ багшын үүргэ тухай сэдьхэлэй хөөрэлдөөн яһала болоо һэн. Тэрэ аймагта сууда гараһан, бэрхэ багшанаршье олон даа. Жэшээнь, А. Б. Цыретарова, Т. Н. Паликова, З. Б. Тогочиева, Е. Н. Самбарова, А. П. Романова, М. Д. Цыремпилов болон бусад хэшээлээ эмхитэй һайнаар үнгэргэдэгөөрөө, үхибүүдтэ зааһан юумэеэ таб-яб ойлгуулдагаараа суутай болонхой.

Багша... Урдань багшые хүндэ тоолонгүй, тэрээндэ айбала шэнгеэр хандадаг саг байһан юм гэхэ. Имагтал совет үе сагта багшын нэрэ дээрэ үргэгдэжэ, тэрэнэй хүшэрхэн аад, хүндэтэй ажалые ёһотойгоор сэгнэдэг болоо ха юм даа.

Һаяхан багша боложо ерэһэн залуу хүнүүдые харахадаа, эзэлүүдгүй өөрынгөө эдир наһые һанаадхихаш. Һүүлэй үедэ хаа хаанагүй шэнэ мэргэжэлтэдые августын суглаан дээрэ баяр ёһололой оршон байдалда угтадаг заншалтай болонхой. Тиимэ заншал Сэлэнгын аймагташье бии.

Мүнөө жэлдэ тэндэ дээдэ, тусхай дунда һургуули дүүргэжэ ерэһэн залуу багшанарта талын сэсэгэй баглаа барюулжа, амаршалгын үгэ, юрөөл хэлэхэһээ гадна, КПСС-эй райкомдо урижа хөөрэлдөө үнгэргөө. КПСС-эй Сэлэнгын райкомой секретарь С. Д. Ринчинов аймагай экономико, соёлой хүгжэлтэ тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө. Тиигэжэ залуу багшанар хүдэлмэриингөө түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, ямар газарта ерээд байһанаа мэдэхэ болоодхёо ха юм, тэрэнь тэдэнэй саашанхи ажалда туһалха бшуу.

Гэбэшье аймаг дотор хамаг юумэн хуу һайн гэхын аргагүй, дутуу дунданууд бии. Бүгэдэ ниитын дунда эрдэм бэелүүлхэ тухай асуудал халуунаар зүбшэн хэлсэдэг байһан мүртөө, аймагай арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрилэгшэд бүгэдэ ниитын һуралсал тухай хуули сахилгые түрэлхидэй зүгһөө эбдэдэг ябадалтай үшөөл һулаар тэмсэнэ. Жэшээнь, Галуута-Нуурай нэгэдэхи, хоёрдохи, Юрөөгэй дунда һургуулинуудта һурагшадай зүгһөө һуралсалаа орхихо ябадал үзэгдөө.

Юундэ үхибүүд һургуулияа хаяа гээшэб? Зарим багшанар өөһэдынгөө мэргэжэл дээшэлүүлхын тула мүртэй хүдэлнэгүй. Тиимэһээ хэшээлдээ ёһотойгоор бэлдэнэгүй. Энэ нэгэдэхи шалтагааниинь. Хоёрдохинь юун бэ гэхэдэ, мууса ойлгодог һурагшадай бүхы хүсые зангидуулжа, нүхэдһөө таһархыень болюулжа, өөрынь хүсэндэ этигэл түрүүлэнгүй орхижорхидог ушар үзэгдэнэ. Тиигэжэ һурагшад юумэ ойлгохоёо болиһоор болёод, нэгэ классаа хоёрдохи жэлээ дахин һуушана бшуу. Һүүлэй һүүлдэ һуралсалаа хаяха баатай болодог гэжэ ажаглагдаа.

Аймаг дотор 600-гаад шахуу багшанар тоологдоно. Теэд тэдэнэй оройдоол 156-ниинь һурагшадые хоёрдохи жэлдэнь һуулгангүй һуралсалай жэл нёдондо үнгэргөө юм. Тиихэдээ булта һайнаар хүдэлхэ гэжэ оролдоогүй гү? Оролдохол ёһотой байгаа!

Юрэдөө, бүхы үхибүүд булта һайнаар һуража шадаха гү, һуралсалай амжалта зуун процентдэ хүргэгдэхэ гү, али үгы гү гэжэ хооһоор арсалдахада, үрэ гарахагүй гэжэ һанагдана. Харин багша бүхэн лэ нэгэ үхибүүе хоёрдохи жэлдэнь һуулгангүй хүдэлхэм гэһэн хатуу зорилго урдаа табяад, хамаг бэлигээ элсүүлэн, элдэб онол арга бэдэрэн хүдэлөө һаа, горитойхон амжалта түйлаха бэлэй. Һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдшье, арадай гэгээрэлэй таһагай инспекторнүүдшье багшанарай сэдьхэлдэ тиимэ бодол түрүүлхэеэ оролдохо байгаа.

«Дальбарааннуудаа намартаа тоолодог юм» гэһэн арадай сэсэн үгэ бии. Харин тэрэ үгэ багшанарай ажалда хамаатай бэшэ. Юундэб гэхэдэ, багшанарай ажалай дүн хабар гаргагдадаг. Тиимэһээ арадай оньһон үгые «урбуулаад» хэлэхэ болоо һаа, «багшанар дальбарааннуудаа... хабартаа тоолодог» гэхэ болоно бэшэ аалди?

Мүнөө һуралсалай шэнэ жэлэй түрүүшын һара түгэсэхэнь. Түрүүшын һарын һүүлээр хоёрдохинь барагдаха. Тиигэһээр гэнтэ жэл дүүрэшэхэ. Хойто хабар һайн үрэ дүн түйлахын тула мүноөнһөө хамсыгаа шаман оролдохо шухала хаш. Сэлэнгын аймагай түрүү багшанар тиимээр бэеэ зэһэнхэй һэн...

И. АНГАРХАЕВА,
Гэгээрэлэй министерствын инспектор.

БАБУШКИН городой 56-дахи дунда һургуулида физикын багша Екатерина Ивановна Рябинина гушаад жэлдэ ажаллажа байна. Тэрэ үхибүүдтэ ойлгосотой, бэрхээр заадаг байһаараа городой һургуулинуудай дунда мэдээжэ болоһоор үнинэй.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: физикын багша Е. И. Рябинина.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ШАБИНАРАЙНГАА УХААНДА ОШО БАДАРУУЛАН...

Нарһата-Ярууна гэгдэдэг ехэ нуурай толи шэнги нюруу соо В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ Нарһатын дунда һургуулиин байшан туяатан, миралзаһан долгиндонь юрэ бусынхяар зэрэлгээтэхэ. Харин нуурай долгинһоо нюдэеэ һалгаажа, байшан тээшэ бэеэрээ эрьебэлнай, хүдөөгэй тон лэ жиирэй һургуули. Хэды олон хүбүүд, басагад энэ һургуулиин хэрэлсыһээ ажабайдалай үргэн замда гараа гээшэб!..

Һүүлэй хорёод жэлэй туршада эндэ математика заадаг багша Нима Гуруевич Халзанов олон хүнэй аттестат дээрэ гараа табилсаһан байха. Математикаар эдэмни саашаа хэр гэлдэхэ ааб, дээдэ һургуулида шалгалта барижа шадаха гү гээд заримдаа сэдьхэлээ зобоодшье абаха.

Н. Г. Халзановай намтар Нарһатын дунда һургуулитай үнинэй холбоотой юм. Нима Гуруевич дайнай һүүлдэ Нарһатын дунда һургуули дүүргэжэ гараһан үсөөхэн хүбүүдэй нэгэн. Хаана ошохо гээшэб гэһэн асуудал тэрэнэй тархиие удаан мэрээгүй, шэлэһэн замынь ганса һэн: багшанарай институдай физико-математикын факультедтэ орохо!..

Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдта һуража ябахадаа, математигай мэргэжэлтэй болоод лэ, түрэл аймагтаа бусаха тухайдаа Халзанов бододог һэн. Багшын диплом абаадүй байхадань, гүрэнэй тусхай комиссиин зүблөөн боложо, институт дүүргэжэ байгшадые хубаарилаа бэлэй.

— Хаана ошохо дуратайбта? — гэжэ комиссиин гэшүүдэй асуудал табихада:

— Би түрэл нютагаа ошохоб, — гэжэ Нима гансата харюусаа һэн. Тиигэжэ залуу хүбүүн Нарһатын дунда һургуулиин математикын багшаар томилогдоо. Тэрэ үедэ аймаг дотор гансахан дунда һургуули байһан юм. Н. Г. Халзановшье математикаар дээдэ эрдэмтэй түрүүшын багша байгаа.

Түрүүшын хэшээлнүүд үни хада үнгэрөө. Хорин жэлэй туршада ухаан бодолоо зангидан, һонюушашье, бэшэшье хүүгэдтэ математикын орёо оньһон нюусануудые багша ойлгуулхын тула сүлөөтэй минута бүхэнөө миин үхүүлдэггүй.

Мүнөөшье хүшэр юумэн барагдаа гэхын аргагүй. Дүршэл ехэ болоошье гэлэй. Теэд ажабайдалнай тогтошоһон уһан бэшэ, газаа далай руу урасхалаа түлхин байдаг мүрэн шэнги, хубилжал, хүгжэжэл байна ха юм.

Эрдэм, техникын түйлай ехэ дэбжэлтын боложо байхада, һургуулида хуушан гуримаар математика зааха аалши? Математикын шэнэ программа бэелүүлэгдэжэ эхилһээр үнихэнэй. Тиимэһээ өөрөө мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, залуу багшанарта туһалха болоош.

Мүнөө Нарһатын һургуулида Нима Гуруевичай шабинар байһан Г. Н. Константинова, К. А. Егорова гэгшэд математикын багшанар боложо ерээ. Багша шабинартаяа ямар онол аргаар энээхэн дүрим заалтайб гэһэн асуудал нэгэтэ бэшэ зүбшэдэг, шиидхэдэг.

Нарһатын һургуулиин математикын кабинет соо ороходо, хэрэгтэй юумэн хуу бии: харуулан ойлгуулха зүйлнүүд, дидактическа материалнууд, элдэб модельнүүд, техническэ хэрэгсэл гэхэ мэтэ.

Нима Гуруевич олон жэлэй туршада математикаар нэгэшье һурагшые хоёрдохи жэлдэнь һуулганагүй. Шабинарайнь хахадһаа олонхинь «4», «5» гэһэн сэгнэлтэ дээрэ һуража байдаг. Тэрэнэй шабинар Улаан-Үдэдэ соносхогдодог олимпиадада ходо хабаададаг. Мүн эдир математигуудай бүхэроссийска олимпиададашье Халзановай шабинар хүсэеэ туршалсадаг. Дээдэ һургуулида оролгын шалгалтада Нарһатаһаа ерэһэн һурагшад хүнэй хойно гараагүй юм.

Н. Г. Халзановай эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ байһаниинь юун дээрэһээ элирнэб гэхэдэ, өөрынгөө олоһон онол аргануудые өөртөө дараад ябадаггүй. Тэдэнээ согсолон, элидхэл болгоод, олоной урда уншадаг. Хэдэ дахин педагогическа уншалгада хабаадаһан байха. Жэшээнь, тэрэнэй уншаһан иимэ элидхэлнүүд һайшаагдаһан: «Математикын хэшээлдэ дифференцированнэ һуралсал яажа эмхидхэхэб?», «Һурагшадай бэеэ даагаад хүдэлдэг тухай» гэхэ мэтэ. 1966 ондо Казань хотодо зарлагдаһан математикын багшанарай бүхэроссийска конференцидэ хабаадалсаа.

Нима Гуруевич Халзанов наймадахи табан жэлэй туршада һурагшадые һайнаар һурган хүмүүжүүлхэ талаар амжалта түйлаһанайнгаа түлөө Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаа юм. Тэрэниие нүхэдынь, шабинарынь халуунаар амаршалаа. Тэдэнэй дунда Москваһаа физико-математическа эрдэмэй кандидат Петр Сидоров, Новосибирскһээ химическэ эрдэмэй кандидат Жибзема Чимитдоржиева, самолёт бүтээлгын инженер Анатолий Аюшеев, электронно-бүридхэлгын машинаар инженер Владимир Ширапов болон бусад бии.

...Үглөөгүүр эртэ Нарһата нуур уурал гаратар эбһээлэн хабтайна. Һургуулиин хашаа соогуур нэгэ хүн яаралтайгаар гэшхэлэн, нэгэ дабхар сагаан байшан тээшэ шэглэнэ. Ондоо юумэшье балай обёорногүй янзатай, бодолдо абтаһан шуу. Энэ хадаа БурАССР-эй һургуулиин габьяата багша Н. Г. Халзанов хэшээлэй эхилхэһээ холо урид һургуулидаа ерэбэ гээшэ. Тоо бодолгын оньһон нюусын үүдэ нээжэ, эдиршүүдэй ухаан бодолдо ээлжээтэ ошо бадаруулхаяа ерэбэ ха юм...

Д. НОМТОЕВ.

ПИОНЕРНҮҮДТЭ ДУРАДХАНАБДИ

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ бүхэсоюзна пионерэй организациин 50 жэлэй ой дүтэлжэ байна гээшэ. Тиимэ ушарһаа пионернүүд өөһэд тухайдаа, өөһэдынгөө эмхиин түүхэ тухай олон юумэ мэдэхые хүсэдэг байна.

Гэбэшье юу уншахаяа зарим үхибүүд үшөө мэдэнэгүй. Иимэ ушарта хүүгэдтэ, пионернүүдтэ ниитын библиотекэ туһалха үүргэтэй.

Пионерэй организациин 50 жэлэй ой угтуулан, ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Молодая гвардия» хэблэлээр гараһан номууд һүүлэй үедэ хүүгэдэй республиканска библиотекэдэ яһала ороно.

... Эдир пионер наһандаа хэн баатаршалга тухай шэбшэдэггүй һэм? Эрлиг дайсадһаа Эхэ ороноо хамгаалжа шадахаар баатар зоригтой сэрэгшэ, лётчик гү, али хилын харуулшан болоһойб гэжэ бододоггүй хүбүүд хомор аабза. Тиимэ эдиршүүлдэ А. Митяевай зохёоһон «Ерээдүйн командирнуудай ном» гэжэ ном һонирхолтой байха. Тэрэ ном сэрэгэй искусстваар һонирходог, үнэхөөрөө хожомой сагта командир болохо хүнүүдтэ туһалхашье зэргэтэй. Совет Армиин элитэ ехэ полководецууд тухай, сэрэгэй техникэ тухай һонин хөөрөө автор дэлгэнэ.

«Габьяа соло мүнхэ юм!» гэһэн ном соо граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан хүбүүд тухай домоглоно. Нээрээшье хэды олон эдиршүүл шэрүүн байлдаанда хабаадажа, дайсадай һүнэхэ үдэрые дүтэлүүлэлсэдэг һэм! Хэды олон эдиршүүлэй нэрэ мүнөө домог болон түүхэдэ оронхойб!

Мүнөөдэрэйнгөөшье байдалые хёрхоор шэртэжэ харабал, хэды һонин юумэ обёорхоор гээшэб! Фотоаппарадай шэбхэ даражархёо һаа, гайхалтай юумэ хууха саарһанда мүнхэдөө тогтошохо. «Дэлхэйн шарайе хёрхоор шэртэбэл» гэжэ ном уншаһан хүн уласхоорондын фото-зурагай конкурсдо хабаадагшад тухай олон юумэ мэдэжэ абахал. Тэрэ конкурсдо бүхы дэлхэйн орон нютагуудһаа хүүгэд хабаадалсаа.

А. Гусевай «Жэл бүри» гэжэ ном соо пионерэй организациин 50 жэлэй туршада үргэлжэлһэн домог түүхые һонирхолтойгоор найруулаа. Совет хүүгэдэй солото хэрэг тухай хөөрэхэдөө, дайнда баатарай үхэлөөр алдалһан пионернүүдэй дүрэ зурагуудые хэрэглээ.

«Байлдаанда шалгаргашада — медаль, ажалда шалгаргашада — медаль» гэһэн согсолбори соо мүн лэ граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаһан хүбүүд, басагад тухай хөөрэгдэнэ. Хэды олон эдиршүүл ехэшүүлтэй аб адляар хүшэр жэлэй хүндые ээм дээрээ даалсажа, дайнай газарта, ажал дээрэшье баатаршалга гаргадаг байгааб даа! Теэд эдир баатаршуулай бултанайнь нэрэ дурдагдаагүй. Мүнөө үеын лэ эдиршүүл тэдэнэй нэрые элирүүлжэ, эхэ түүхынгээ хуудаһанда оруулха үүргэтэй. Тус номой оролто үгые Советскэ Союзай Маршал И. Баграмян бэшээ.

Пионернүүд, тэдэнэй һайхан хэрэгүүд тухай үшөөшье олон ном бии. Эдиршүүл өөһэдөө библиотекэдэ ерэжэ танилсаха бэзэ. Библиотекэдэ ябадаггүй хүүгэдтэ түрэлхидынь туһалжа, зүбшөөл заабари үгэхэ бэзэ.

Б. ХАЛМАТОВА,
библиотекарь.

...ЯАР ...ОЛЫН ...ХАДА

...соо ороходо, бишыхан һурагшад хэшээлээ үнгэр... байба. Багша Галина ...дровна Иванова һу...айнгаа тоо бодолго...ень нарин нягтаар шал... һүүлээр даабаринуу...эжэ үгэбэ. Үхибүү... багшынгаа урдаһаа ...эхые хараһан мэ...анаар ажаглана.*

...Тээсгэн түрүүшын хонхын жэнгирхэеэ байхада, Орлигой һургуули тээшэ бишыхан хүүгэдэй үрдилдэн гүйлдэхэдэ, бишье хойноһоонь адли табилдаа һэм.

Түрүүшынхиеэ һургуулиин богоһо алхажа, эрдэмэй дээжэдэ хүртэхэеэ ерэһэн багашуул эхэ, эсэгэнэртээ ерэнхэй, Галина Александровнатай танилсабад. Баяр ёһололой жагсаалда үхибүүд нэгэ хүн шэнги зогсобо. Амаршалгын үгэнүүдэй һүүлээр, һургуулидаа бүри һайнаар, эрхимээр һурахынь тулада хүүгэдэй саадай ахалагша группын үхибүүд ерэжэ, нэгэдэхи класста ороһон аханартаа баглаа сэсэгүүдые барюулан амаршалаа һэн. Һүүлдэнь арбадахи классайхид сэсэг, номуудые бэлэглээ...

Харин мүнөө нэгэдэхи класс мэдэхэ болоһон үзэгүүдээ холбон уншадаг, бодолгонуудые, жэшээнүүдые бододог, гурбалжаниие дүрбэлжэнһөө илгажа, булангуудыень заадаг болоо бшуу. Ахын аймагай Орлигой дунда һургуулиин нэгэдэхи классай һурагшадта ехэ амжалта хүсэе. Багшанарай һайндэрэй урда тээ багша Галина Александровнада мүн лэ амжалта юрөөе!

Д. ДУГАРОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. А. Иванова — Орлигой дунда һургуулиин эхин классай багша.

Авторай фото.

Өөһэдынгөө хүсөөр

Захааминай аймагай Сэхирэй дунда һургуулиин олон һурагшад зунайнгаа амаралтые ажал хэжэ үнгэргөө юм. Тэдэнэр өөһэдынгөө гараар һургуулиингаа байшангые заһабарилаад, классуудаа будаһан, шэрдэһэн, муудаһан партануудые шэнэлһэн байна.

Тиихэдэ юһэдэхи классай һурагшад ажалайнгаа практика гарангаа, һургуулидаа хоёр классай, столовын таһалгануудые залгаба. Барилгын хүдэлмэриие ажалай багша Д. Ж. Доржиев хүтэлбэрилбэ.

— Үхибүүднай ажалда дуратай байһанаа харуулаа. Модо, шулуугаар юушье хэхэдээ тоти болоһон, ажалда хатуужаһан, дүршэһэн байха,—гэжэ багша хөөрэнэ.

Мүнөө һуралсалай жэлэй эхилээд байхада, һурагшад өөһэдынгөө гараар заһабарилһан, бүтээһэн классууд соогоо һуража захалба.

Б. ШОЕНОВ.

ЭДИР ХҮГЖЭМШЭ

...эм, хүгжэм...
...нэй шэхэндэ
...жэм зэдэлээд,
... һууба
...р пианинадаа.

Аргаахан урдаба
Аялга дуун,
Агаар зэдэлгэн
Хүүхэн аярхан,
Хүгжэм наадаба.

...ҮРЭЛХИДЭЙ ...УРАЛСАЛ ...ЭН ...ХИДХЭХЭБ?

Түрэлхидэй суглаан... Һургуулиһаа үхибүүнэйнгээ ерээд, түрэлхидэй суглаанда ерыт гэһэн уряалай саарһа барюулхадань, һанаа амархан байдаг нэгэшье эхэ, эсэгэ байдаггүй ёһотой. Юуб гэхэдэ, түрэлхидэй суглаанда ошоходоо, үхибүүнэйнгээ ямар һуража байһые, журамынь хэр бэ гэжэ һанаагаа зобохош. Мүн баһа һургуулиин багшанар, классай хүтэлбэрилэгшэ ямар асуудал шиидхэхэеэ байгаа хаб гэжэ һонирхохош.

Түрэлхидэй суглаан... Хэдэн жэлдэ хамта һуража байһан үринэрэйнгөө ашаар танил болоһон түрэлхид уулзажа хөөрэлдэхэдөө, хүмүүжүүлгын ямар нэгэ орёо асуудалай һабагша бултайлган, тэрэнээ хамтаараа халуунаар зүбшэн хэлсэхэ гээшэ баһал гүнзэгы удхатай бшуу.

Минии хүбүүн Улаан-Үдын 47-дохи һургуулиин табадахи класста һурана. Тус һургуули һунаагдаһан үдэртэй юм. Һурагшад үглөөгүүр хэшээлдээ ошоод, үдэшын 5—6 саг болотор байдаг. Үдэһөө урагша хэшээлээ хээд, үдэрэй хоол баряад, кинодо ошохо гү, али үгышье һаа, сэбэр агаарта сэнгэлгэдэ гараад, өөһэдтэнь таарамжатай наада эрхилхэ. Һүүлдэнь хахад үдэрһөө хойшонхи эдеэгээ эдеэд, үглөөдэрэйнгөө хэшээлдэ бэлдэхэ хэрэгтэй.

Теэд үхибүүднай һургуулидаа номоо үзэнэ, тиимэ хадаа гэртээ хэшээлдээ бэлдэһэнэйнь үлүү, тэндээ бүхэли үдэр багшын харуул доро ябана, хүмүүжүүлгэдэ бидэнэй оролсоһоной үлүү гэжэ зарим түрэлхид буруу ойлгодог хэбэртэй агша. Минии һанахада, түрэлхид хадаа хэдодоо түрэлхид зандаа үлэхэ, тэдэнэй харюусалга хэдынэйшье үедэ бага болохо ёһогүй. Хэрбээ үхибүүнэйнгээ интернат һургуулидашье һуража байгаа һаа, бидэ харюусалгаяа бууруулха ёһогүйбди.

Минии хүбүүнэй эхин класста һурадаг байхада, Светлана Николаевна Зеленовская классай хүтэлбэрилэгшэ байгаа юм. Түрэлхидые классай суглаанда суглуулхадаа, хүмүүжүүлгын орёо нэгэ асуудалаар хөөрэлдөө хэдэг, педагогическа эрдэмэй шэнэ һонинтой танилсуулдаг һэн.

Мүнөө табадахи класста ороходонь, шэнэ хүтэлбэрилэгшэ томилогдоо— Надежда Замбаловна Балтуева. Шэнэ хүтэлбэрилэгшэ һаяхан түрүүшынгээ суглаа зарлажа, түрэлхидтэеэ танилсаа. Саашадаа суглаан бүхэнөө ямар нэгэ асуудалда зорюулха түсэбтэй ха.

Ондоо зарим һургуулида һурадаг хүүгэдэй эхэ, эсэгэтэй хөөрэлдэхэдэш, классай хүтэлбэрилэгшэ журналаа иража, хэнэй хүбүүн, хэнэй басаган хэды «хоёртойб», хэн ехэ забһарлалгын үедэ саарһаар харбалдааб гэжэ дуулгаад лэ, түрэлхидэй суглаа хааһан дээрэ тооложорхихо.

Мүнөө саг ондоо болоо ха юм даа. Түрэлхидэй эрилтэшье һураггүй урганги. Тиимэһээ дээрэ дурсагдаһан шэнги суглаанууд тэдэнэй эрилтые яабашье хангахагүй.

Мүнөө шэнэ программа бэелүүлэгдэжэ байна гэжэ мэдэнэбди. Шэнэ программа хуушанайхиһаа һураггүй орёо болонхой гэжэ хүбүүнэйнгээ номоо үзэхэдэнь ойлгодогби.

Тиимэһээ түрэлхидэй суглаанууд дээрэ ганса классай хүтэлбэрилэгшэ ажал тухайдаа тоосоод, хүмүүжүүлгын асуудалаар лекци уншаад дүүрэхэ бэшэ, харин ондоо багшанар уригдажа, өөһэдынь заадаг предмедэй программада ямар хубилалта оруулагдааб, али темэдэ ехэ анхарал хандуулагдаха ёһотойб гэжэ ойлгуулха һэн гэжэ һанагдана. Юундэ энэ асуудал дээрэ тогтообши гэхэдэ, түрэлхидэй олонхинь өөһэдөө багшын ажалда хамаатай бэшэл һаа, «шэнэ программа» гэжэ хэлэхэһээ ондоо юумэ мэдэнэгүй бшуу. Шэнэ программын удха шанар тухай мүнөө болотор юушье тухайлаадүй түрэлхид олон байха.

Түрэлхидэй суглаан... Һургуулиин уряалаар суглаанда ошоходоо, түрэлхид бүхэн үхибүүн тухаймни ямар муу юумэ дуулгана ааб гэжэ зүрхэ алдангүй, ямар шэнэ юумэ дуулагша аабиб гэжэ яаража ошодог һаа һайн һэн. Үхибүүнэйнь муу юумэ хэжэрхёо һаа, түрэлхидтэнь дуулгангүй, дараад байха һэн гэнэ бэшэб. Заатагүй дуулгаха, саашанхи муу ябадалыень хамтааран һэргылхэ ёһотойбди. Зүгөөр түрэлхидэй суглаанууд түрэлхидэй һуралсалай гуламта болгогдохо ёһотой гэжэ һанагдана. Түбэй болон Буряадай радиогоор түрэлхидтэ зорюулһан дамжуулга ходо болодог юм бэзэ. Тиихэдэ хэблэлэй хуудаһанда түрэлхидэй уншамаар статьянуудшье гарадаг. Гэбэшье бүхы түрэлхид радио шагнаха, хэблэл ажаглаха тухатай байдаггүй. Тиимэһээ үхибүүдэйнь багшанар эгээл дүтын зон, педагогическа эрдэмэй шэнэ һонинтой танилсуулха аргатай.

Түрэлхидэй комитедэй үүргэ мүнөө бүришье дээшэлүүлэгдэхэ ёһотой. Хари олонхи ушарта түрэлхидэй комитедүүд ёһын тэдысэ һунгагдаад лэ дүүрэшэдэг даа. Хэрбээ бэрхэ хүнүүдые түрэлхидэй комитедтэ һунгаад, хүдэлмэрииень хүтэлбэрилжэ шадаад байгаа һаа, һургуулиин коллективэй, классай хүтэлбэрилэгшын тон дүтын туһалагша боложо шадаха һэн.

Г. ОЧИРОВА,
БИОН-ой хүдэлмэрилэгшэ.

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА АССАМБЛЕЙН XXVI СЕССИ ДЭЭРЭ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Сентябриин 28. ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVI сессиин пленарна заседани дээрэ юрэнхы политическэ асуудалаар дискусси үргэлжэлүүлэгдэбэ.

ФРГ-тэй СССР болон Польшын баталhан договорнууд, тэрэшэлэн Баруун Берлинэй асуудалаар дүрбэн гүрэнэй хэлсээнүүд Европодохи оршон байдал hайжаруулха шэнэ замуудые нээхэhээ гадна, аюулгүйн асуудалаар Европын зүблөө зарлалгада таатай hуури табяа гэжэ Швециин гадаадын хэрэгүүдэй министр К. Викман тэмдэглэбэ.

Байгша он соо ООН-ой бүхы органуудта КНР хуулита hуурияа эзэлхэ, саашадаа ГДР болон ФРГ ООН-до абтаха бэзэ гээд найдажа байhанаа К. Викман элирхэйлээ.

Европын гүрэнүүдэй зүблөө зарлахаар саг ерээ гэжэ Франциин гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Шуман тэмдэглээ. Энэ зүблөөе «Европодо аюулгүй байдал сахиха, харилсаа холбоо үргэдхэхэ зүблөөн» гэжэ нэрлэхэдэ таатай.

Буу зэбсэг хуряалгын асуудалда онсо анхарал хандуулжа, буу зэбсэг хуряалгаар табан гүрэнэй конференци зарлаха тухай М. Шуман hанамжалба.

Араб газар нютагуудhаа Израилиин сэрэгүүдые гаргаад байбал, Дүтын Зүүн зүгэй асуудалые шиидхэхэ үндэhэн бии болохо hэн гэжэ Франциин түлөөлэгшэ заагаа.

Үглөөнэй заседани дээрэ СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко үгэ хэлэбэ.

Нүхэр А. А. ГРОМЫКЫН хэлэhэн үгэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVI сессиин пленарна заседани дээрэ сентябриин 28-да СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко үгэ хэлэбэ.

Уласхоорондын байдалай орёо үедэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин мүнөөнэй Генеральна Ассамблей хүдэлмэреэ эхилбэ гэжэ А.А. Громыко тэмдэглээ. Мүнөөнэй оршон байдалда арадуудай хүсэл эрмэлзэл ханааха шэнэ зүйлнүүдэй олон байhаниинь арсашагүй. Гэхэ зуура шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон, дэлхэйн дайнай аюулhаа үшөө зайсуулагдаагүй байhаар,

Манай социалис гүрэн тогтоhон сагhаа хойшо гадаадын политикын асуудалаар нэгэн хараа бодол баримталдаг байгаа. Тэрээнhээ хойшо үнгэрhэн табяад гаран жэлэй туршада тэдэ хараа бодолнуудаа хубилгаагүй юм. Арадуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, тэдэнэй эрхэ хүндэлхэ зорилгоор нилээд ехэ юумэ хээ, хэнэшье. Манай гүрэн ээрхэг түримхэй, булимтархы дайн байлдаануудые эрид шууд буруушаадаг, тиин эб найрамдалай түгые бүхөөр барижа ябадаг юм.

В. И. Ленинэй хараалан заяаhан СССР-эй гадаадын политикын генеральна хараа шугам Советскэ Союзай Коммунис партиин XXIV съезд дээрэ лаблагдан, мүнөө үеын байдалтай тааралдуулагдан хубилгагдаhан байна. Дэлхэйн хүгжэлтын шухала шэглэл болон харaануудые наринаар сэгнэжэ үзөөд, тус съезд эб найрамдалай, уласхоорондын харилсаа холбооной хүгжэлтын үргэн программа дурадхаа hэн.

Энэ талаар Европодохи хэрэгүүд манай гол анхарал хандуулна гэжэ А. А. Громыко үргэлжэлүүлбэ. Дэлхэйн энэ хубида үзэгдэдэг түгшүүрилтэй байдалые усадхаха зорилготой хэрэгүүд мүнөө урагшатай ябажа байна.

Баруун Берлиндэ хабаатай асуудалаар баталагдаhан дүрбэн талын хэлсээн шахардуу шанга байдалай гол шалтагаануудай нэгые усадхажа, Европодохи политическэ асуудалые hайн тээшэнь шиидхэхэ нүхэсэл олгоо. Энэ хэрэгые шиидхэхэ зорилготой хазагайршагүй политика Советскэ Союз үнинhөө хойшо баримталдаг юм.

Европодо эб найрамдалай найдамтай үндэhэ табиха асуудалаар Европо түбиин хоёр гүрэнэй — СССР болон Франциин — үгэеэ ойлголсоhон ушар шиидхэхы удха шанартай байгаа. Европодо эб найрамдал хангаха, уласхоорондын аюулгүйе сахиха зорилгоор эдэ хоёр гүрэн өөhэдынгөө харилсаае үшөөшье hайжаруулhай гэжэ хүсэнэбди.

ФРГ-тэй, СССР-эй, Польшын Арадай Республикын баталhан договорнууд Европын бүхы гүрэнүүдтэ аша туhатайнь арсашагүй. Эдэ договорнууд hаяын сагта эсэслэн баталагдажа, хүсэндөө орохо бэзэ гэжэ хүлеэнэбди.

Мюнхендэхи хэлсээе хүсэеэ гээhэндэ тоолоhоной үндэhөөр, ЧССР ФРГ хоёрой хоорондохи харилсаае гуримшуулга ээлжээгээ хүлеэжэ байна. Мүн лэ харилсан хүндэлэлсэлгын, адли эрхын гурим ёhонуудта үндэhэлэн, ГДР ФРГ хоёр харилсаагаа hайжаруулха бэзэ гэжэ хүлеэгдэнэ.

ГДР-ые ООН-ой гэшүүн болгожо абалгада тохёолдодог элдэб hаад, хаалтануудые усадхахаар болоо гэжэ тоолонобди. Тэрэ мүртөө ФРГ-е ООН-ой гэшүүн болгожо абалгые дэмжэнэбди.

Аюулгүйн байдалай, харилсаа холбооной асуудалаар США, Канадын хабаадалгатай бүхэевропейскэ зүблөөе зарлаха тухай социалис оронуудай дурадхал онсо ехэ удха шанартай гэжэ А. А. Громыко заагаа.

Дэлхэйе шэнэ дайнhаа hэргылхэ хэрэг бүмбэрсэгэй бүхы гүрэнүүдэй хоорондохи юрэнхы харил саанhаа дулдыдаха гэжэ А. А. Громыко тэмдэглэбэ.

Египедэй Араб Республикатай, Индиин республикатай Советскэ Союзай хани нүхэсэл болон харилсаа холбоон тухай hаяхан баталhан договорнууд нүхэд ёhоной харилсаа байгуулгын, тэрэниие хүгжөөлгын жэшээ болохо байха гэжэ СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр хэлээ.

Европын, Азиин, Африкын, Латиин Америкын, Океаниин бусад оронуудтай харилсаагаа хүгжөөлгэдэ шухала анхарал хандуулдагбди. Ямаршье гүрэнтэй харилсаа байгуулгые дэмжэдэгбди.

США КНР хоёрой хоорондохи харилсаанай гуримшуулагдажа байhан тухай hүүлэй үедэ оло дахин хэлэгдэнэ. Эндэ хуули бусаюумэн үгы гэжэ тоолонобди. Юуб гэхэдэ, бүхы гүрэнүүдэй хоорондо гуримшуулагдаhан харилсаан тогтоогдохо ёhотой. Хитадай таhаршагүй хуби болохо Тайвань арал тушаа хэгдэдэг али бүхы хуули буса хэрэгүүдые Советскэ Союз буруушаадаг, ООН-до КНР-эй хуулита hууриие нь олгохо тухай асуудал дэмжэдэг hэн. Тиихэдээ «хоёр Хитад» тухай hанамжые буруууда тоолодог байгаабди. Эдэ бүхы асуудалаар манай орон хараа бодолоо хубилгаагүй, хубилгахашьегүй. Бусад гүрэнүүдэй, тэрэ тоодо Советскэ Союзай, хуулита эрхэнүүдтэ, аюулгүй байдалда зүришэhэн политикые манай гүрэн эрид шууд урданьшье буруушаадаг байгаа. Мүнөөшье буруушаана.

Эб найрамдалай хэрэгые бэхижүүлхэ үндэhэ баримталан, Советскэ Союз США-тай харилсаагаа байгуулдаг hэн. Хоёр талада таарамжатай шиидхэбэри бэдэрэн олохоор хэзээдэ бэлэн байдагбди. Тиихэдээ уласхоорондын хэрэгүүдэй талаар баримталдаг гол хараа шугамаа, ябуулжа байгаа эб найрамдалайнгаа политикые саг зуурын шэнжэтэй элдэб хараа бодолнуудта тааралдуулха гэжэ оролдодоггүйбди.

Индохитадта тохёолдоод байhан шахардуу байдал дээрэ тогтохо зуураа, Индохитадай хэрэгүүдтэ США сэрэгэй болон политическэ хамааралгаяа болюулха, буу зэбсэгэй хүсөөр өөhэдтөө таарамжатай засаг, гурим ёhонуудые тогтоохо hэдэлгэнүүдээ орхихо ёhотой гэжэ А. А. Громыко тэмдэглээ. Эб найрамдал тогтоохо тухай асуудалаар Урда Вьетнамай Революционно саг зуурын правительствын оруулhан шэнэ дурадхалнууд гүнзэгы удха шанартай. Тэрэниие нь Вьетнамай Демократическа Республикын правительство дэмжээ. Юуб гэхэдэ, тэдэ дурадхалнууд тохёолдоод байhан оршон байдалые хубилгаха, орёо асуудалнуудые шиидхэхэ зорилготой.

Өөhэдынгөө эрхын түлөө үнэн зүб hэдэбтэй тэмсэл хэжэ байгаа аха дүү вьетнам арадта, Лаос болон Камбоджын арадуудта Советскэ Союз саашадаашье шухала туhаламжа үзүүлдэг байха.

А .А. Громыко Дүтын Зүүн зүгэй байдал тушаа тогтохо зуураа, Израиль ба тэрэниие дэмжэгшэд эб найрамдал тээшэ эрмэлзэнэгүй гэжэ тэмдэглээ. Аюулгүйн Соведэй мэдээжэ шиидхэбэритэй тааралдуулан, Дүтын Зүүн зүгэй байдалые политическэ талаhаань гуримшуулха зорилготой ООН-ой генеральна секретариин тусхай түлөөлэгшын хүдэлмэридэ тэдэнэр hаад хэнэ. Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжын гэшүүд болохо дүрбэн гүрэнэй түлөөлэгшэдэй hанал бодолоо зүбшэлгын хэрэг газарданхай. Энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгэдэ хамаатай гүрэнүүдэй бултанайнь хабаадабал, аша үрэтэй байха hэн гэжэ hанагдана.

Израиль эб найрамдал хүсэнэгүй гэhэн hанамжа мүнөө бултанда ойлгосотой болонхой. Энэ гүрэн эб найрамдал хүсөөшье hаа, өөрынгөө булимтаран абаhан араб газар нютагуудые бусааха ямаршье хүсэлгүй. Дүтын Зүүн зүгэй орёо асуудал шиидхэлгэдэ ООН хубитаяа оруулха шадалтай гээд hанагдана.

Зүүн Пакистанда тохёолдоод байhан байдалые политическэ талааrнь гуримшуулбал, дэлхэйн энэ хүбидахи шахардуу шанга байдал hулаалуулха арга олдохо hэн гэжэ А. А. Громыко hанамжалба.

Азиин арадуудта бата бэхи эб найрамдал хэрэгтэй болонхой гэжэ А. А. Громыко үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. Энэ түбидэ аюулгүйе сахиха зорилготой хамтын системэ тогтоохо тухай дурадхалые Советскэ Союзай оруулhаниинь мэдээжэ.

Буу зэбсэг хуряалга тухай асуудалые бүрин шиидхэхын тула бүхы гүрэнүүдэй хамтын оролдолго хэрэгтэй гэжэ А. А. Громыко тэмдэглээ. Энэ асуудал шиидхэхэ зорилгоор дэлхэйн бүхы гүрэнүүдэй хабаадалгатай конференци зарлабал таатай байха hэн гэжэ Советскэ правительство тоолоно.

Буу зэбсэг хуряалгаар зарлагдаха Бүхэдэлхэйн конференциин урда табигдаха асуудалнуудай ай хабтар ехэ удхатай байхань арсашагүй. Тиимэhээ энэ конференциие саг үргэлжын, удаан сагай хугасаа соо ажал ябуулгаяа үргэлжэлүүлхэ хуралдаан болгоо hаа, шухала байгаа. Тэрэнэй сессинүүд хирэ хирэ болоод лэ, жэшээлхэдэ, хоёр-гурбан жэлэй турша соо нэгэ дахин зарлагдаха аргатай бэлэй.

Буу зэбсэг хуряалгахадаа уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхэ, эб найрамдал хангаха эгээн найдамтай зам мүн. Генеральна Ассамблейн XXV-дахи ойн баярай сесси дээрэ Советскэ Союзай үүсхэлээр баталан абтаhан, уласхоорондын аюулгүйе бэхижүүлхэ тухай ООН-ой деклараци соо энэ hанамжа тон тодоор хэлэгдэнхэй.

Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин тогтоhон сагhаа хойшо хорин таба үлүүтэй жэл үнгэрөө гэжэ А. А. Громыко үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ. Энэ хугасаа соо ООН-ой хүдэлмэридэ амжалташье, урагшагүйдэлгэшье үзэгдөө. Эрид шууд, үүсхэл ехэтэйгээр хандаха хэрэгүүдтэ ООН заримдаа зөөлэдэдэг байгаа. Тиигэбэшье, өөрынгөө Уставай гол ёhонуудые хазагайруулангүй, зүб замаар ябаа hаа, ООН эб найрамдал хангаха, уласхоорондын харилсаа холбоо хүгжөөхэ аша туhатай эмхи байха байhанаа харуулжа шадаа

ООН-ой зорилго, тэрэнэй ажал ябуулгын гол шэглэл хадаа эб найрамдалые бэхижүүлгэ, шэнэ дайнай аюулые саралга болоно. Генеральна Ассамблейн энэ сессиин амжалтатай үнгэрхын тула Советскэ Союз шухала бүхы хэшээл оролдолгоёо зорюулха байха.

СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыкын хэлэhэн үгые ООН-ой Генеральна Ассамблейн делегадууд ехэ анхаралтайгаар шагнаhан, альга ташалгануудаар угтаhан байна.

НАhААРАА УНШАhАН „ҮНЭМНАЙ..."

Үглөөнэй наранаар шахуу бодоод, Иисэнгын нуурай хүйтөөр амилан, будан сагаан манан соо умбажа байха үедэ Сахихатын гүүртэ тээшэ гараа hэмди. Харин хүрэжэ ерэхэдэмнай малай хуhамаг, хорёонууд хооhон, зуhалангай залгалаа гэрнүүд соо хон-жэн хэбэртэйгээр үзэгдэбэ. Зүнтэглэжэ даахидаа даруулшаhан зантагаар хара нохой маанад руу hөөл хашарангяар тархила үргөөд, аманайнгаа заараха болотор эбhээлжэрхёод, hөөргөө нойроо үргэлжэлүүлшэбэ.

— Ай, халаг, 9 часаар байха гэжэ hанаалби. Үнеэдээ hаажа дүүргээд, поли гарашоо гээшэ ааб даа. Үхибүүдынь хаана юм, жаалдамарнууд,—гэжэ Надежда Жигжитовнагай гэмэрhээр, машинаhаа гарахатайнь сасуу хэдэн үүдэнүүд нээгдэжэ, үхибүүд гүйлдэжэ гараад, танигдаагүй зониие харамсаараа нэгэ доро зогсошобод.

— Зүнтэг нохой, туhада ороогүй эдэ тэрзэгэрнүүдhээ ондоо амитад үгы юм аа бы,—гэжэ энеэсэгэен байжа дуугараад, Надежда Жигжитовна үхибүүдтэ хандаба.—Эжынэртнай хаанаб?

— hүри хорёолхоёо ошоо юм бэшэ гү,—гэбэ нэгэниинь.

— Үгы, худалаар, малдаа куузику малтахаяа ошоо лэ, тэдэш hолоомо, үбhээ хорёолжо дүүргээ,—гэжэ тэдээн cooho нэгэ бага аха янзатайнь хэлэбэ.

— Теэд ехэшүүлhээ хэншье үгы гэжэ гү?

— Баярмаагай баабай Бата-Шулуунай мама хоёр мүнөөдэр үлөө. Ошогты, тэрүү тэрэ гэртэ байдаг,—гээд, нэгэ hөөл хурсахан хэлэтэй хүбүүн хойто захын гэр руу зааба.

Баярмаагай баабай гэдэг Цыренжаб Цыдыпов Яруунаар нилээн сууда гарапхай hаалишан үбгэн юм, харин Бата-Шулуунайнь эжы—Будаева Санжидмаа хадаа 26 жэл соо таhалгаряагүй hаалишанаар ажаллажа ябаhан, үнгэрэгшэ хабар «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор шагнагдаhан хүн байха.

— Шамаяа үнинэй хүлеэнхэйлди, Нади,—гэн, Цыренжаб Очирович хэлхеэ холбооной Иисэнгын отделениин начальник Н. Ж. Юндуновае угтаба.—Хожомдошоод, халаглажа, почтын нойдые хараажа ябанхаар, эртэ дээрэнь газетэ, журналнуудта захилаа хэжэ hанаагаа амарбал дээрэгшэ. Зай, Нади, бэшыш даа. Нэн түрүүн «Буряад үнэн», «Улаан туяа» (аймагай газетэ). Бэшэбэ гүш, сэнгыень гаргаба гүш? — гээд, тэрэ захилай хуудаhа руу шагааба.—Саашань гэхэдэ... байза... ээ, «Байгал» журналаа мартаад байналби. Бадма-Ханда, ши юу захиха хүмши, өөрөө бэшүүлэ, —гээд Цыренжаб Очирович басаган тээшээ эрьелдэбэ.

Уданшьегүй Санжидмаа Будаевна ерэжэ, хорёод түхэригэй захил хэжэрхибэ. Тиихэдээ «Буряад үнэн» газетээ нэн түрүүн нэрлэбэ.

— «Буряад үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэдэй ерээд байхада наигэлдэнэгүй бээзт?—гэжэ фотокорреспондент С. Балдуев асууба.

— Юун гэнэ гээшэбтэ, фотоаппарадтай нүхэр. Ородоор уншажа шадаха бэшэ аад, ондоо юу захиха зон гээшэбибди,—гэжэ Цыренжаб Очирович энэ таагүй асуудалай табитдашаhанда ехэл гайхаhан шэнгеэр харюусаба.— Наhаараа уншаhан «Үнэмнай» ха юм.

— Холын гүүртэ, отарануудаар залхуурангүй ябаад, захил тараабал, ехэ юумэн хэгдэхэ. Почтынхинай албанайнгаа байшан соо бидэниие, малшадые, хүлеэжэ hуубал юун бүтэхэ гээшэб. Надимнай одоол манаа мартадаггүй гээшэ,—гэжэ Санжидма Будаевна хэлэнэ.

— Хэблэл тараалгаяа малшадhaa эхилдэг зантайбди. hони hонин журналнуудые хамагай түрүүн лэ эдэл нүхэдтөө дурадхадаг гээшэбди,—гэжэ Н. Ж. Юндунова хөөрэнэ. Энэ үедэ ... тын тээ урда зүгтэ сал... байгаа түхэреэхэн нуурай ... гуур хүрин зээрдэ морит... баруун тээшээ соёргожо яб...

— Баатарга-аа! hөө-е! ... наашань залыш!—гэhэн На... Жигжитовнагай оглоое тэрэ... соносон сасуу хазаарайнгаа ... татаба. Тэрэнэй хүрэжэ ерэх...

— Энэ хайшаа ярабаш?— ... жэ асуухадамнай:

— Жара гаран бур... угаалда оронгүй гээгдэш... Пока дулаан дээрэ «шун... гаргахам. Базарай Бадма... туужа ябаhан байха, хар... хараагүй гүт? — гэжэ манда ... даха зуураа моринhоо бууба.

— Төө тэрэ шэнэhэн ту... рэй арада ябанад hэн,— ... Н. Ж. Юндунова рукча, ... бэлдэбэ. — Жамбалов Ба... эгээл эдэбхитэй захилш... нэгэн гээшэ. Яагаа талаан ... жо золгобобибди, шамайе ма... hаа, шэхээ мушхуулхал ба... ёhотойб.

Хамаг юумэнэй бэшэгдэhэн ... тэhэн хойно:

— Вот, табин зургаан ту... саласан хэрэг. Бүхэли ж... уншаха газетэ, журнал... хармаанда оролой,—гэжэ Ба... га ехэл баяртайгаар, ... ханангяар дуугаржархёод, м... доо мордожо, нүхэдэйнгөө ... hоо табаргашаба.

— Зай, хахасаха дээрэ, ... расхаал болгон, манай фото ... гажархиит,—гэжэ Цыренжаб О... рович С. Балдуевта ха... (зүүн гарhaa Ц. О. Цыдыпов, ... рэнэй басаган Бадма-Ханда, ... хеэ холбооной Иисэнгын ... ниин начальник Н. Ж. Юн... ва болон С. Б. Будаевае энд... лагдаhан фото дээрэ харана).

Сахихатын гүүртэhээ ... ябахадаа Н. Ж. Юндунова ... хөөрөө hэн:

— Мүнөө дээрээ 56 ... гээрхин «Буряад үнэн» ... абана. Харин ерэхэ жэл... даб дээрээ 60 хүн энэ ... захил хээд байна. Үшөө ... фермэ, отарануудта хүрэжэ ... гүй байhаарбди. Тиихэдэ И... тосхондо ажаhуугшадые ... абаха ёhотой. Юуб гэхэдэ, ... нэй дунда хэблэл тараалга ... дөө ороодүй. Сэхыень хэл... манай отделениин бүхы хүд... рилэгшэд энэ хэрэгтэ хээ... зээнэйхиhээ шударгыгаар ... ха гэжэ хэлсэнхэй. «Бу... үнэн» газетэ тарааха ... ямар зорилго урдаа таби... гэбэл: манай нютагта аж... буряад айл бүхэн өөрынг... тэ захиха. Хэдыб гэжэ h... болтнай—110.

С. ЦЫРЕНДОРЖИ...

Футбол
БАЙРА ДЭЭРЭЭ ҮЛӨӨБДИ

Гушан гурбадахи наадан. Сентябриин 27-до үнгэргэгдэhэн ээлжээтэ нааданай дүн хаража үзэхэдэ, мүрысөөнэй таблицада дундуурхи hуури эзэлжэ ябаhан команданууд айлшаар ерэhэн командануудаа шүүжэ, бага зэргэ байдалаа hайжаруулба. Алас-Дурна зүгэй зоны футболистнуудтай удаадахи уулзалгануудаа үнгэргэхөөр гаража ерэhэн Семипалатинскын «Спартак» команда айлшалагшадай дундаhаа гансаараал шүүжэ гараhан байна. Эдэнэр Хабаровскын СКА командын футболистнуудые 2:0 тоотойгоор шүүгээд, аян замаа саашань үргэлжэлүүлхэдээ, дүн хамтадань 66 очкотой болоожо, бусад командануудтаа хүсэгдэхэеэ болибо ха.

Удаадахи hуурида гарахын түлөө ана-мана тулалдажа ябаhан Красноярскын, «Автомобилист» «Барнаулай «Динамо» командада 1:3 гэhэн тоотойгоор шүүгдэхэдээ, хоёрдохи hууридаа улэбэ. Мүн Томскын «Томлес». Хабаровскын СКА, Омскын «Иртыш» команданууд шүүгдэhэнэй удаа гурбадахи, дүрбэдэхи, табадахи hууринуудтаа үлөө. «Томлес» команда Шэтын футболистнуудта 0:1 гэhэн тоотойгоор шүүгдэhэн байха юм. Тиихэдэ «Сэлэнгэ команда «Иртышэй» футболистнуудые 3:2 гэhэн тоотойгоор шүүгээ hааб даа. Тиигэбэшье «Хазаха гэхэдэ тохоног холо» гэдэгтэл урдамнай ороод ябаhан команданууд үшөө хүсэгдэхэнь хэсүүтэй, тиин «Сэлэнгэмнай» баhал зургаадахи hуурида үлэбэл даа.

Новосибирскын «Дзержинец» команда «Амурай» футболистнуудтай наадахадаа, уулзалгаяа 2:2 гэhэн тоотойгоор түгэсхэжэ, талмайн эзэдhээ шухала нэгэ очко абажа гараба. Тиигэжэ эдэнэр Сибирь, Алас-Дурна зүгэй городуудаар айлшалжа ябабашье, хоёрдохи уулзалгадаа (урдань Шэтэтэй) тэнсэбэ бшуу. Целиноградай «Динамо» командатай өөрынгөө стадион дээрэ наадаhан Южно-Сахалинск хотын «Сахалин» команда айлшадаа 0:3 тоотойгоор шүүжэ, мүн лэ хоёр табсан урагшаа дабшаба. Манай хүршэнэр—Эрхүүгэй «Аэрофлот» команда Новокузнецкын «Металлург» командые 1:0, Петропавловск-Камчатскын «Вулкан» команда «Восток» командада 0:1 гэhэн тоотойгоор шүүгдээ.

Командануул	Наалаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
1. «Спартак» Семип.	32	20	6	6	50—26+24	66
2. «Автомобилист» Кр.	33	18	5	10	61—31+30	59
3. «Томлес» Томск	32	16	10	6	34—19+15	58
4. СКА Хабаровск	33	16	10	7	32—22+10	58
5. «Иртыш» Омск	32	16	8	8	47—26+21	56
6. «Сэлэнгэ» У-Үдэ	32	14	12	6	38—23+15	54
7. СКА Шэтэ	32	14	7	11	32—23+ 9	49
8. «Амур» Благ.	32	11	14	7	31—24+ 7	47
9. «Динамо» Барнаул	33	13	7	13	44—39+ 5	46
10. «Луч» Владивосток	33	11	13	9	30—29+ 1	46
11. «Динамо» Целин.	32	12	8	12	33—43—10	44
12. «Восток» У-Камен.	32	10	11	11	24—26— 2	41
13. «Сахалин» Ю-Сах.	33	10	11	12	26—36—10	41
14. «Аэрофлот» Эрхүү	33	11	7	15	22—37—15	40
15. «Старт» Ангарск	32	9	11	12	23—29— 6	38
16. «Дзержинец» Н-Сиб.	32	9	7	16	26—37—11	34
17. «Металлург» Н-Куз.	33	7	12	14	27—42—15	33
18. «Зауралец» Курган.	32	5	12	15	26—50—24	27
19. «Трактор» Павл.	32	5	11	16	28—39—11	26
20. «Вулкан» П. Кам.	33	1	10	22	14—49—35	13

ХИЛЫН СААНАhАА
ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА АССАМБЛЕЙН XXVI СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVI сесси дээрэ ниитэ-политическэ дискусси эхилээ.

Бразилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Барбоза түрүүлэн үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ онсолон тэмдэглэбэ: бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал, аюулгүй байдал хангахаар гоя асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ ба шиидхэлгэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин түрүүшын ээлжээнэй зорилго болохо ёhотой. «Буу зэбсэгүүдые хүсэд бүрин, бүгэдэ ниитээрээ хуряалга хадаа бата бэхи эб найрамдал, политическэ ба экономическэ аюулгүй байдал хангалгын үндэhэ hууринь болохо зэргэтэй. Зэбсэглэлгын талаар хиналта хангаха юрын хэмжээнүүдээр энэниие хизаарлажа яашье болохогүй» гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Тэрэшэлэн байгаалиин ба национальна баялигуудыень американ монополинуудай үбайгүйгөөр дээрмэдэжэ байдаг тушаа Латиин Америкын олохон оронуудай зэбүүрхэл Бразилиин гадаадын хэрэгүүдэй министрэй үгэ дотор мүн лэ элирхэйлэгдээ.

Уласхоорондын худалдаа наймаанай талаар, илангаяа гадаадаhаа абаашажа худалдадаг эд товарнуудта 10 процентын алба гайли тохохо мэтээр дура зоргоороо хэмжээнүүдые абажа, олохон оронуудай экономикодо тон ехэ хохидол ушаруулhанайнь түлөө Холбоото Штадуудые Барбоза эрид шүүмжэлбэ.

Буу зэбсэгүүдые хүсэд бүрин, бүгэдэ ниитээрээ хуряалга мүнөө сагтахи тон яаралтай ба шухала асуудал байhаар. Индиин правительство «Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалые бүхы оронуудай хабаадалгатайгаар зүбшэхэ бүхэдэлхэйн конференци зарлабал, ашатай туhатай байха hэн гээд тоолоно»,— гэжэ Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингх мэдүүлбэ.

Польшо ФРГ хоёрой хоорондо баталагдаhан договор, Баруун Берлиндэ хабаатай асуудалнуудаар дүрбэн ехэ гүрэнэй хэhэн хэлсээн, Баруун Европодохи байдалые заhаруулха «шухала шатанууд» болоно гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээ.

С. Сингх Зүүн-Урда Азидахи оршон байдал тухай хэлэхэ зуураа, бүхы американ сэрэгүүд «тодорхой болзор соо» урда Вьетнамhаа гаргагдаха, тэрэшэлэн гадаадын хамааралгагүйгөөр өөрынгөө хуби заяае өөрөө шиидхэхэ арга боломжо вьетнам арадта олгогдохо бэзэ гэжэ найдаhанаа элирхэйлбэ. Париждахи хөөрэлдөөнүүдэй үедэ Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын делегациин дурадхаhан долоон пункттай программа, С. Сингхын hанамжын ёhoop, асуудалнуудые хэлсээнэй үндэhөөр шиидхэхэ» таарамжатай үндэhэ hуури болохо байна.

Эзэмдэгдэhэн араб газар нютагуудhaa Израилиин сэрэгүүдэй гаргагдаагүйдэнь, Палестинаhаа намнагдан нүүгшэдэй хуулита эрхын hэргээгдэн хангагдаагүйдэнь, Дүтын Зүүн зүгэй асуудал шиидхэгдэжэ шадагдахагүй гэжэ Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр мэдүүлбэ.

«Эгээн шухала асуудалнуудай нэгэн — ООН-до КНР-эй тусхайлан түлөөлэгдэлгын асуудал энэ сесси дээрэ шиидхэгдэхэ гээд найданабди», — гэжэ С. Сингх тэмдэглээ. «Нэгэл Хитад орон бии», «Хитадай Арадай Республикын правительство ООН-до hуурияа эзэлхэ эрхэтэй» гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалаар бүхэдэлхэйн конференци зарлаха тухай Советскэ Союзай дурадхалые Иранай гадаадын хэрэгүүдэй министр Халатбари дэмжэбэ. Буу зэбсэгүүдые хүсэд бүрин, бүгэдэ ниитээрээ хуряаха ябадал бата бэхи эб найрамдал хангаха хэрэгтэ ехэ удха шанартай гэжэ тэрэ мэдүүлээд, Дүтын Зүүн зүгтэ, Зүүн-Урда Азида «зэбсэгтэ хёмороонуудай» үргэлжэлhөөр байhанда, арадуудай амгалан байдалда аюул тохёолдуулжа байhандань hанаата болодогоо элирхэйлбэ.

ХАНИ БАРИСААНАЙ АЯНШАЛГА

ДЕЛИ. ТАСС-ай корреспондент В. Матяш иигэжэ дамжуулба:

Хани барисаата Индиин Премьер-Министр Индира Гандиин Советскэ Союзда айлшалалга Индиин олониитын гол анхарал татажа байна.

«Москва Индира Гандиие халуун дулаанаар угтаба» гэжэ томо үзэгүүдээр бэшэгдэhэн гаршагуудтай материалнууд эндэхи нииислэл хотын газетэнүүдтэ тунхаглагдаа. «Г-жа Ганди Советскэ Союзда хэхэ гурбан үдэрэйнгөө айлшалалгые үнэн зүрхэнэй, хани халуун оршон байдалда эхилээ» гэжэ «Стейтсмен» газетын корреспондент мэдээсэнэ.

«Совет-Индиин заншалта хани барисаан империализмда эсэргүүсэн тэмсэгшэ арадуудай амгалан байлгада, эрхэ сүлөөгөө хамгаалгын аша туhада харюусана»,— гэжэ хинди хэлэн дээрэ гарадаг «Хиндустан таймс» газетэ тэмдэглэнэ.

ТОБШОХОНООР

ТОКИО. (ТАСС). Үнгэрэгшэ воскресенидэ болоhон hунгалтаар Хигасиосакын (Осакын префектура), муниципалитедтэ Компартиин юhэн кандидадай найманиинь hунгагдаа. Урда тээнь энэ муниципалитедтэ коммунистнууд гурбан депутадтай байhан юм.

ПАРИЖ. (ТАСС). Камбоджын патриотическа хүсэнүүдэй сэрэгшэд энэ орон худар добтолон ороhон сайгон булимтарагшадые дахинаа hамна сохибо. Франс-Пресс агентствын мэдээсэhэнэй ёhoop, эдэ хүсэнүүд №3 шоссейн оршондохи баазануудые олон ехэ буугаар буудажа, дайсанай хүсэ ба техникые ехэ гэмтэл hандаралда оруулаа.

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Сенатор-демократ, США-гай вице-президент байhан Г. Хемфри Сан-Францискодо үгэ хэлэхэ зуураа, США-гай правительствын экономическа шэнэ политикые «мүнөөнэй засаг захиргаае гуша нэгэ hарын турша соо даажа байhанай hүүлээр президент Никсонэй экономическа политикын буруу hүрэhые мэдэрhэн ябадал» мүн гэжэ нэрлэбэ.

ТОКИО. (ТАСС). Дэлхэйе тойрон ниидэхэ хэмэл одо тээhэн, дүрбэн шататай «МЮ-4С» гэдэг ракетэ Кагосима префектурадахи Утиноура гэжэ Японой ракетнэ центрhээ сентябриин 28-да дэгдээгдээ. Саада захань 1979,8 километр, наада захань 874,5 километр зайда дэлхэй шадархи замбуулинай замда гаргагдаа. Научна шэнжэлэлгэ хэхэ 66 килограмм шэгнүүртэй аппаратура хэмэл одон дээрэ тодхогдонхой.

БАРУУН БЕРЛИН. (ТАСС). Фашис этэгээдүүд Баруун Германиин «Берлинер экстрадинст» гэжэ түрүү үзэл бодолто бюлетениин редакцида эсэргүү харата аашануудые гаргаба. Эдэнэр тэрэ hүниндөө байшангай хананануудта фашис удхатай лозунгнуудые няаhан байна.

ЭНХИР КРАН

МОСКВА ХАРУУЛНА
НЭГЭДЭХИ ПРОГР...
15.15—«Бетховенниана... концерт-зүжэг. 16.40—«... арадуудай ленинскэ унив... гэhэн дамжуулга. 17.10—«... тическое лето» гэhэн ... программа. 18.10—футб... ропын кубогто хүртэх... эхилhэн мүрысөөндэ ЦСК... латасарай» (Турци) ком... дай хоорондо үнгэргэгдэhэ... най хоёрдохи хахад дабт... 18.55—орон доторхи hони... «Альбатросой hүүлшын ая... гэhэн уран hайханай телеви... фильмын 2-дохи серинь хар... даха. 20.15—«Эфир соо ... шуул» гэhэн дамжуулга.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУ...
21.10—«Партийна гэгээрэл... ралсалай шэнэ жэлдэ зорю... hан дамжуулга. 21.20—те... рама. 21.50—«Нүхэр хүд... шэн» гэhэн дамжуулга. МО... ХАРУУЛНА: 22.30—«... арадуудай ленинскэ унив... 23.00—«Останкинай ... студи урина» гэhэн дам... 24.00—«Время» гэhэн hү... нинoй программа. 00.25—... Эндэ «Динамо» (Москва)—«... пиакос» (Греци) команд... наадан харуулагдаха.

ХОЁРДОХИ ПРОГР...
11.00.—«Пионерия» гэhэн ... журнал. 11.10—«В город ... беда» гэhэн уран hайханай ... фильм. 12.30—13.00—ф... цертнүүд.

Редакторай орл...
М. Н. НИМ...

Н-02508. Заказ №